

Onsdagen den 11 april

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av herr tredje vice talmannen.

§ 1 Föredrogs finansutskottets betänkande nr 13 i anledning av motion angående SEA-systemets konsekvenser för riksdagen.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2 Införande av tvåkalenderårsperiod för statsbudgeten

Föredrogs finansutskottets betänkande nr 14 i anledning av motion om införande av tvåkalenderårsperiod för statsbudgeten.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c):

Herr talman! Jag får tacka finansutskottet för dess behandling av min motion om en riksdagssession som innefattar två kalenderår. Finansutskottet avstyrker motionen, men i skrivningen andas det den största förståelse för motionens syfte. Utskottet säger t. o. m. att det "sympatiserar med motionärens strävan att undvika forcering och minska arbetstopparna i riksdagsarbetet". Min förhoppning är att det inte bara blir en from önskan utan också kommer att leda till någon handling.

Jag hade inte räknat med att utskottet skulle tillstyrka denna motion – ett så radikalt förslag antar man inte i första taget – men jag ville i varje fall väcka tanken. Avsikten med motionen är att riksdagen inte längre skall arbeta efter solen. Förr navigerade man på haven efter stjärnorna eller använde andra liknande system, men det behövs faktiskt inte i dag. Enda orsaken till att vi har en tidsenhet på 365 dygn är solen. Den behöver inte alls diktera riksdagens arbete. Det kan man ordna på annat sätt.

Hur fungerar nu riksdagen? Det vet alla kammarledamöter mycket väl. Först vill jag hävda att riksdagens arbete med tanke på arbetsmängden och den tid som står till disposition är väl organiserat. Talmannen, talmanskonferensen och kammarkansliet gör sitt allra bästa för att efter omständigheterna organisera arbetet. Med den arbetsbelastning som råder är det dock en omöjlig uppgift att pressa samman riksdagsarbetet på den tid som blir oss tilldelad.

Hur situationen är har i dag omnämnts i debatten i andra sammanhang. Finansministern påstod att vårsessionen alltid är oerhört arbetsbelastad. Herr Fälldin framhöll på samma sätt att det nu igen råder en väldig arbetsbelastning. Och, ärade ledamöter, nu sitter vi här till midnatt på onsdags- och torsdagsnätterna, ibland till kl. 01.00. Men man kan förutspå att det inte alls dröjer länge förrän vi sitter här till midnatt även på fredagsnatten. Vilken tid har vi då kvar för annat arbete? Vi har en

Onsdagen den

11 april 1973

Införande av tvåkalenderårsperiod för statsbudgeten

enda dag, tisdagen, för utskottsarbete, för förtroenderåd och för riksdagsgrupper. Är det en tillfredsställande ordning? Naturligtvis inte. Där får jag instämmanden från kammaren om att det inte är bra.

Riksdagen stiftar arbetstidslagar och försöker skydda människornas hälsa, men hur är det egentligen med oss själva? Är det så särskilt nyttigt för hårt jäktade människor, som många av riksdagens ledamöter är, att nödgas sitta i kammaren fram till kl. 1 på natten, och därefter en resa så att de kanske kommer i säng kl. 2. Jag hyser allvarlig oro för att några inte kommer att stå ut med sådana arbetsförhållanden under denna vårsession.

Det stod i Skånska Dagbladet i dag att det sannolikt blir en förlängning av vårsessionen. Det beslutar talmanskonferensen om i morgon, och vi får se då. Men tidningarna har i alla fall redan börjat förutspå att vi inte kan avsluta vårsessionens arbete till den 31 maj.

Det finns säkert en god vilja hos ledamöterna att lösa dessa problem. När man talar om dem får man alltid veta att de och de åtgärderna skall vidtas. Det skall bli kortare anföranden och bara en talare från varje parti och en från utskottet. Det går att ordna diverse saker. Ja, visst kan man föreslå vissa detaljer som förbättrar förhållandena. För att förkorta debatterna har t. ex. talats om att tidsbegränsa anförandena. Det är emellertid inte de långa anförandena som tar upp den största delen av den totala debatttiden utan de *många* anförandena. Under 1972 års riksdag var anförandenas medellängd fem minuter, vilket inte är någon lång tid.

Antalet anföranden hade från 1970 års riksdag till 1972 års riksdag ökat från 4 451 till 6 352. Där har vi ett av skälén. Antalet interpellationer hade under samma tid ökat från 129 till 238, och antalet enkla frågor från 282 till 365. Antalet plenitimmor, som är en viktig sak, ökade från 400 till 610.

Vilka begränsningsregler skall man kunna vidta? Förbättrar vi situationen med en tidsbegränsning? Man kan ställa andra radikala förslag, exempelvis att minska ner kammarledamöternas antal till 75. Det vill nu jag absolut inte förorda, jag vill inte decimera antalet alls. Så glesbebyggt som Sverige är behövs det antal ledamöter vi har. De små försök till förbättringar som gjorts har inte löst problemen. Vi är i samma situation.

Det kan naturligtvis anföras massor av skäl mot mitt förslag att arbeta på ett annat sätt, nämligen med tvåkalenderårsriksdag. Redan Platon sade på sin tid att man inte har rätt att kritisera utan att föra fram ett förbättringsförslag. Årade kammarledamöter! Vad är alternativet? Kritiken kan jag själv anföras, och det kan vem som helst, men hur skall vi ordna vårt arbete i fortsättningen?

Någon har föreslagit trekalenderårsperioder i stället, men det finns goda skäl för att välja två år. Riksdagens arbete sonderfaller i två stora enheter, lagstiftnings- och budgetarbete. Det finns ingen anledning att förlänga perioden till tre år, därför att vi kan lösa problemet med tvåkalenderårsperioder. Man skall inte heller avlägsna verkställigheten av ett budgetbeslut längre än nödvändigt från själva beslutsfattandet till ikraftträdandet. Därför är tre eller fyra år ingen lämplig anordning, utan två år är det lämpliga.

Frågan har länge diskuterats. Redan på 1950-talet behandlades den av budgetutredningen, i vilken då deltog förre finansministern Per Edvin Sköld, tre landshövdingar och talmannen m. fl. Utredningen lade fram ett förslag, men har det hänt någonting? Nej, det har det inte. På mer än 15 år har vi inte ändrat arbetsförhållandena.

Regeringens budgetarbete skulle också bli betydligt lättare. Man behövde inte arbeta med budgeten mer än vartannat år, och det vore en stor tidsbesparing.

Jag vill slutligen erinra om petitaskrivandet. Hur många människor sitter inte nu och skriver petita! Riksdagens revisorer undersökte hur många som skriver remissyttranden, och det var en fantastisk mängd människor som arbetade bara med detta. Det måste därför vara många som skriver petita.

Min avsikt med detta, herr talman, var att be kammarens ledamöter observera att diverse små justeringar här eller där inte löser riksdagens arbetsproblem. Det fordras en radikal förändring, ett krafttag, för att få ett annat system. Kritik kan alltid anföras, men vi måste verkligen ta itu med frågan ordentligt så att vi får en lösning på den.

Utskottet har skrivit: "Riksdagen kommer under våren att ta ställning till förslag till ny grundlag och ny riksdagsordning och därvid bl. a. också till de bestämmelser som skall reglera budgetperiodens längd." Jag hoppas verkligen – och det vill jag, herr talman, sluta med utan speciellt yrkande – att man också i det sammanhanget tar under övervägande att göra ett radikalt utspel och inte bara tänka sig att kunna förbättra med lappverk.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Herr förste vice talmannen Bengtson har i sin motion och nu här framfört intressanta synpunkter på budgetperiodens längd.

Herr Bengtson föreslår i motionen en parlamentarisk utredning för att utreda frågan om införande av tvåkalenderårsperiod för statsbudgeten. Jag vill framhålla att jag har förståelse för herr Bengtsons tankegångar, och jag skulle gärna se att inom en inte alltför avlägsen framtid statsbudgeten skulle gälla för en *hel* valperiod. Det är väl om detta herr Bengtson och jag har skilda uppfattningar.

Nu har emellertid budgetperiodens längd utretts och övervägts av två utredningar, dels grundlagberedningen, dels den speciella budgetutredningen. Enligt finansutskottets mening synes det inte nu finnas anledning att tillsätta ytterligare en utredning.

Jag vill med detta yrka bifall till utskottets avslagsyrkande på motionen, men jag instämmer med herr förste vice talmannen när han säger att vi inte kan klara riksdagens arbete i fortsättningen genom att göra någon liten justering här och där, utan de grundläggande orsakerna till arbetsbelastningen måste tämligen snart angripas.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3 Föredrogs finansutskottets betänkande nr 15 i anledning av motion om en kartläggning av skatters och avgifters inverkan på inkomstfördelningen i landet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4 Föredrogs finansutskottets betänkande nr 16 angående verkställd granskning av riksbankens förvaltning år 1972 jämte förslag om disposition av riksbankens vinst.

Punkten 1

Lades till handlingarna.

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 5 Föredrogs finansutskottets betänkande nr 17 angående verkställd granskning av riksgäldskontorets förvaltning.

Punkten 1

Lades till handlingarna.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6 Besparings- och rationaliseringsutredningar m. m.

Föredrogs finansutskottets betänkande nr 18 i anledning av motioner angående besparings- och rationaliseringsutredningar m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1973:241 av herr Bohman m. fl. (m) vari såvitt nu var i fråga yrkats

2. att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställde att Kungl. Maj:t tillsatte en parlamentarisk besparings- och rationaliseringsutredning med uppgift att i samverkan med riksrevisionsverket föreslå åtgärder ägnade att åstadkomma besparingar och rationaliseringar inom den offentliga sektorn samt begränsa dess expansion,

3. att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställde att Kungl. Maj:t skulle utreda möjligheterna att överföra riksrevisionsverkets kontrollerande, granskande och effektiviserande verksamhet till ett riksdagens verk,

1973:549 av herr Helén m. fl. (fp) vari såvitt nu vari i fråga hemställt (punkten 4) att riksdagen begärde att Kungl. Maj:t utan dröjsmål tillsatte en parlamentarisk utredning med syfte att snabbt framlägga förslag om besparingar inom den statliga verksamheten,

1973:983 av herrar Fälldin (c) och Helén (fp) vari såvitt nu var i fråga hemställt (punkten 5) att riksdagen beslutade att hos Kungl. Maj:t

anhålla om utredning i syfte att uppnå såväl omedelbara besparingar som en på längre sikt ökad effektivitet och bättre resursanvändning inom den offentliga sektorn,

1973:985 av herr Fälldin m. fl. (c) vari såvitt nu var i fråga hemställdts (punkten a) att riksdagen beslutade att hos Kungl. Maj:t anhålla om tilläggsdirektiv till budgetutredningen beträffande metoder för att åstadkomma rationaliseringar och besparingar i den offentliga verksamheten och förvaltningen samt

1973:991 av herrar Jonsson i Mora (fp) och Antby (fp) vari hemställdts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att en parlamentarisk utredning tillsattes för översyn av statens uppgifter i syfte att främja kostnadsbesparingar samt studium av behovet utav ändrade prioriteringar på vissa områden.

Utskottet hemställde

1. beträffande utredning om riksrevisionsverkets verksamhet att riksdagen skulle avslå motionen 1973:241 punkten 3,

2. beträffande utredning om besparingar inom den offentliga sektorn att riksdagen skulle avslå motionerna 1973:241 punkten 2 och 1973:983 punkten 5,

3. beträffande utredning om besparingar inom den statliga sektorn att riksdagen skulle avslå motionerna 1973:549 punkten 4 och 1973:991,

4. beträffande tilläggsdirektiv till budgetutredningen att riksdagen i anledning av motionen 1973:985 punkten a gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande utredning om riksrevisionsverkets verksamhet av herrar Burenstam Linder (m) och Fridolfsson i Stockholm (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:241 punkten 3 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att Kungl. Maj:t lät utreda möjligheterna att överföra riksrevisionsverkets kontrollerande, granskande och effektiviserande verksamhet till ett riksdagens verk,

2) beträffande utredningar om besparingar av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Härplinge (c), Burenstam Linder (m), Åsling (c), Möller (fp), Fågelsbo (c) och Fridolfsson i Stockholm (m) som ansett att utskottet under 2 och 3 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1973:241 punkten 2 och 1973:983 punkten 5 samt 1973:549 punkten 4 och 1973:991 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om tillsättande av en parlamentarisk besparingsutredning i enlighet med vad reservanterna anfört,

3) beträffande tilläggsdirektiv till budgetutredningen – motiveringen – av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Härplinge (c), Burenstam Linder (m), Möller (fp), Fågelsbo (c) och Brundin (m) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

Nr 67

Onsdagen den
11 april 1973

Besparings- och rationaliseringsutredningar m. m.

Onsdagen den
11 april 1973

Besparings- och rationaliseringsutredningar m. m.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c):

Herr talman! Utskottet har här haft att behandla ett antal motioner till den del dessa sammanfaller i krav på besparingar och ökad effektivitet inom den offentliga sektorn. Sammanfattningsvis kan sägas att de ställer krav på en parlamentarisk besparingsutredning. Det är ett återkommande krav, som tidigare avslagits av riksdagen på förslag av utskottsmajoriteten.

Jag vill som reservant anföra, att vi den här gången ställt större förhoppningar på framgång. Kravet på besparingar och effektivitet måste bli alltmer angeläget ju mer den offentliga sektorn sväller, ju mer den tar i anspråk större och större del av våra totala resurser. Kravet härpå måste väl vara ytterst angeläget när vi nått skattetaket så definitivt att finansministern de senaste åren mest varit sysselsatt med att blanda korten i skatteleken för att göra skatterna mindre synliga. Det finns i det här sammanhanget åtskilligt att anföra – direktiven till kommunerna beträffande skatteuttaget föregående år inte minst.

Men också denna gång, trots ett givet förhandslöfte om välvillig behandling utmynnar utskottsskrivningen i en hemställan om avslag beträffande yrkandena om utredningar av det slag motionärerna kräver. Den socialdemokratiska utskottsmajoriteten är tydligen inte oroad av läget. Finansministern har greppet i sin hand, menar man tydligen, och då skulle en utredning bara krångla till det. Den kan ändå inte ge några resultat, menar utskottsmajoriteten.

Jag är den första att bekänna, och jag gör det å mitt partis vägnar, att vi ser inte den offentliga sektorn som någonting negativt i sig själv. Det är också förklarligt att här har skett en ansvällning av densamma. Sektorn som helhet inrymmer ju också transfereringar av betydelse inte minst för den enskilde medborgaren. Vi har också starkt betonat detta i våra motioner. Vi säger i reservationen till utskottsbetänkandet följande: "En självklar utgångspunkt för utredningsarbetet måste vara, att den upp-nådda välfärdsnivån bibehålls och att de förslag som arbetet mynnar ut i på sikt höjer välfärdsnivån."

Vi har således en klart socialt betingad utgångspunkt bakom våra krav. Jag vill anföra detta för undvikande av missförstånd. Detta gör naturligtvis frågan så mycket svårare men inte desto mindre angelägen. Det finns nämligen ingenting som i grunden så starkt hotar våra välfärds mål som låg effektivitet eller felaktigt använda resurser inom den offentliga sektorn och svag ekonomisk tillväxt i samhället som helhet. Jag tror inte man behöver vara vare sig ekonom av facket eller statsvetare för att konstatera att här finns sambandseffekter som det kan finnas anledning att se närmare på.

Herr talman! Om jag har sagt att jag accepterar den offentliga sektorn som nödvändig liksom också en viss ökning av densamma vill jag emellertid markera en klar åtskillnad gentemot socialdemokraternas i betänkandet redovisade syn, som närmast innebär att den offentliga sektorn måste lösa sysselsättningsproblemen framöver. Man skriver i utskottsbetänkandet att eftersom näringslivssektorn viker i vad gäller sysselsättningen måste det vara välbetänkt att den offentliga tjänstesektorn är offensiv och expanderar.

Jag vill gärna redovisa, att denna inställning till en av huvudfrågorna i

den ekonomiska politiken framöver förskräcker mig. Den obalans som under en följd av år konstaterats och som fått fortgå obehindrat beträffande utvecklingen inom näringslivet kontra den offentliga sektorn är vårt allvarligaste problem och borde rimligen leda till en annan reaktion från utskottsmajoriteten än att i det här läget säga att vi har inget annat att göra än att låta den offentliga tjänstesektorn svälla ytterligare. Man är här inne i den onda cirkeln som gör samhällets resurser allt mindre och mindre.

Vi har sagt i våra motioner liksom i reservationen, att i grunden för all välfärd måste ligga en politik som gör samhällets resurser större. Jag vill understryka detta. Jag är medveten om att jag här vidgar diskussionen utöver det egentliga ämnet, men jag kan inte underlåta att göra detta konstaterande.

Sammanfattningsvis, herr talman, vill jag säga att jag anser att kraven på en parlamentarisk besparings- och effektivitetsutredning har mycket stark motivation i det ekonomiska läge som vi i dag befinner oss i och som vi med all sannolikhet också får acceptera framöver. Inte minst välfärdsmålen i samhället skulle tryggas genom en översyn av det här berörda fältet.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till reservationerna 2 och 3 i utskottets betänkande.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! De förslag beträffande utredning om besparingar och rationalisering inom den offentliga sektorn av vår samhällsekonomi som nu behandlas utgör i huvudsak delförslag inom ramen för partimotioner rörande den ekonomiska politiken. Från folkpartiets sida har också väckts en enskild motion. Alla dessa berörda yrkanden kan sammanfattas i förslag om tillsättande av en parlamentarisk besparingsutredning. Jag bortser härvid från ett särskilt yrkande från moderat håll avseende riksrevisionsverkets framtida ställning.

För att öka samhällets möjligheter att främja en fortsatt och utökad välfärd utveckling måste det vara naturligt att i första hand de resursökande krafterna förstärks genom en ökad produktivitet inom näringslivet.

Från folkpartiets sida har vi haft en berättigad anledning till kritik mot den av regeringen förda ekonomiska politiken. De två förlorade åren är en träffande beskrivning av den aktuella situationen i detta avseende. Skatteläget för de enskilda människorna och de ökade pålagorna för i synnerhet de mindre och medelstora företagen har nått en sådan nivå att det ter sig nödvändigt att också pröva andra möjligheter till en lösning av de aktuella och framtida problemen.

Det är i detta läge som frågan om besparingar och rationaliseringar inom den offentliga sektorn åter har aktualiserats.

Jag vill för min del uppehålla mig vid de förslag som framförts av folkpartiet och centerpartiet i motionen 983, punkten 5, samt i motionerna från folkpartiet 549, punkten 4, och 991. De utmynnar i anhållan om tillsättande av en parlamentarisk utredning i syfte att framlägga förslag om besparingar, bättre resursanvändning och ett

studium av behovet utav ändrade prioriteringar på vissa områden. Såväl den statliga verksamheten som den offentliga sektorn i övrigt omfattas av förslagen.

Vi har från mittenpartiernas sida fäst särskild vikt vid frågan om en utredning av här angiven art. I samband med en välkänd uppgörelse mellan våra partier och regeringspartiet utlovade representanter för regeringen en seriös prövning av våra förslag vid utskottsbehandlingen. Resultatet ser vi nu i finansutskottets betänkande nr 18. Jag beklagar att de försök som gjordes att uppnå enighet inom utskottet inte lyckades. Därför har vi måst anföra reservationer.

I reservationen 2 har vi närmare utvecklat vår ståndpunkt. Låt mig redan nu slå fast en viktig del av förutsättningarna för den av oss föreslagna utredningen. Jag citerar ur reservationen: "En självklar utgångspunkt för utredningsarbetet måste vara, att den uppnådda välfärdsnivån bibehålls och att de förslag som arbetet mynnar ut i på sikt höjer välfärdsnivån."

Utskottsmajoriteten använder många ord för att motivera ett avslag på våra motioner. Vi är väl medvetna om betydelsen av den prövning som årligen sker genom de generella budgetanvisningarna och genom de kontinuerliga rationaliserings- och revisionsinsatser som statskontoret och riksrevisionsverket gör. Likaså är vi medvetna om det arbete som utföres av den tillsatta utredningen rörande kommunernas ekonomi.

Vi vet också att majoriteten anser det föga meningsfullt med en utredning, som allmänt får i uppdrag att föreslå besparingar, om man inte samtidigt ger direktiv om på vilka områden besparingar skall sättas in.

Man skrämmer oss med att 1958 års besparingsutredning gav ett klen resultat. Det har gått 15 år sedan dess, och statsutgifterna har flerdubblats. Det kan vara skäl nog att göra nya ansträngningar.

Tillåt mig också att hänvisa till den debatt som förekom i utskottet. Vi presenterade ett skriftligt förslag med synpunkter som skulle kunna utgöra utgångspunkt för en besparingsutredning. Vårt förslag var på grund av de otillfredsställande arbetsförhållandena i riksdagen tillkommet under tidsnöd, men det kunde ha utgjort en grundval för en samförståndslösning, om intresse hade förelegat från majoritetens sida.

Vårt förslag redovisade många intressanta aspekter med synpunkter på omprioriteringar, samarbete mellan den av oss föreslagna besparingsutredningen och den arbetande kommunalekonomiska utredningen, likaså ett utnyttjande av resurser från statskontoret, riksrevisionsverket och riksdagens revisorer.

Jag kan inte underlåta att något beröra vad utskottsmajoriteten anför i andra stycket på s. 7 i betänkandet: "Besparingar som innebär personalinskränkningar innebär krav på att de anställda skall erhålla annan likvärdig sysselsättning. Sådana förändringar måste inordnas i en långsiktig sysselsättningsplanering. När vi har att räkna med att sysselsättningen i de varuproducerande näringarna kommer att fortsätta att gå tillbaka är det knappast välbetänkt att framställa den samtidiga sysselsättningsexpansionen inom tjänstesektorn — särskilt då den offentliga sektorn — som något negativt."

Är det meningen att ingen rationalisering skall få äga rum inom den

offentliga sektorn om detta skulle medföra en personalbesparing? Majoriteten räknar tydligen med att "de varuproducerande näringarna" skall rationalisera. Det är en tvingande nödvändighet vid ett stigande kostnadsläge. Där kan man inte täcka ökade kostnader genom att utskriwa skatter. Hur vill herr Arne Pettersson förklara majoritetens skrivning på denna punkt?

En översyn av de statliga utgifterna bör också betraktas som ett led i ansträngningarna att säkerställa en full sysselsättning på längre sikt. Det ingår i vad vi har sagt i reservationen.

Jag vill i anslutning till vad jag här anfört angående möjligheterna till begränsningar inom den näringsproducerande sektorn kontra den offentliga sektorn redovisa några rader från vår reservation.

"Den framtida utbyggnaden av den offentliga servicen hänger i hög grad samman med möjligheterna att samtidigt öka kapaciteten inom industrin och övriga varuproducerande näringar. En omprioritering av de samlade resurserna till förmån för bl. a. industrisektorn ter sig i dagens läge mycket angelägen med hänsyn till bl. a. sysselsättningsutvecklingen."

Ja, herr talman, det skulle vara frestande att återge ännu mycket mera av vad vi anfört i vår reservation, men det ser inte ut som om kammaren har alltför stort intresse av den här debatten och jag har inte någon större förhoppning att kunna övertyga representanterna för majoritets-skrivningen genom att orda mycket mera. Därför inskränker jag mig i det här sammanhanget, herr talman, att yrka bifall till reservationerna 2 och 3, till vilka jag anslutit mig.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! För en knapp halvtimme sedan fattade kammaren beslut i enlighet med betänkandet nr 13 från finansutskottet. Det betänkandet behandlar en motion som är väckt vid årets riksdag av finansutskottets ordförande herr Ekström och dess ledamot herr Gadd. Betänkandet handlar om de problem som kan följa med att man nu successivt går över till en mera långsiktig statlig planering och samtidigt försöker flytta ner planeringen genom en delegering inom administrationen. De problem som motionärerna här iakttagit gäller just riksdagens arbetsformer och riksdagens möjligheter att vid övergång till mera långsiktig statlig planering på rätt sätt delta i beslutsprocessen. Motionärerna tycker därför att man måste överväga de konsekvenser för riksdagens arbetsformer som detta skeende kan leda till.

Ett enhälligt finansutskott har tillstyrkt att man med anledning av motionen uppdrar åt talmanskonferensen att pröva dessa konsekvenser. Detta tycker jag var ett klokt förslag, som kammaren nu också har följt.

Det är efter precis samma principer som vi tycker att det finns skäl att överväga hur riksdagen under tiden framöver skall kunna utöva sin kontrollmakt.

I moderata samlingspartiets motion nr 241 har bl. a. den frågan behandlats. Man har där konstaterat att riksdagens revisorer, trots en prövning av dess arbetsförhållanden vid ett flertal tillfällen under senare tid, inte förfogar över tillräckliga resurser för att på ett tillfredsställande sätt utföra den granskning av statsverksamheten som man rimligen bör

Onsdagen den
11 april 1973

*Besparings- och ra-
tionaliseringsutred-
ningar m. m.*

ställa krav på.

Kungl. Maj:t förfogar ju över ett särskilt verk, riksrevisionsverket, som i sin verksamhet sysslar med just hithörande frågor. Det granskar hur anslag har blivit använda och undersöker de allmänna förhållandena inom den statliga förvaltningen. I en hel rad andra länder är en betydande del av just de uppgifter som nu vilar på riksrevisionsverket lagd på ett organ som lyder under parlamentet. Det är en direkt parallell till vad vi t. ex. har stadgat i vår aktiebolagslagstiftning, dvs. att det måste finnas revisorer som har skyldighet att rapportera till företagets styrelser. Att därutöver den verkställande makten inom företaget, verkställande direktören, många gånger förfogar över en internrevision är en annan sak. Om vi flyttar över det här till det statliga området, skulle det innebära att Kungl. Maj:t självfallet måste förfoga över ett organ som kan klara den kontroll som regeringen anser vara nödvändig gentemot de statliga verken, men lika självklart är att riksdagen bör förfoga över ett verk med tillräckliga resurser för att hjälpa riksdagen att utöva den kontroll som rimligen tillkommer det beslutande organet.

Vi har vidhållit det här yrkandet vid finansutskottets behandling av ärendet, och det har resulterat i reservationen 1 till utskottets betänkande. Där begär vi inte en omedelbar, konkret förändring utan en utredning om på vilket sätt man lämpligen löser de här frågorna. Jag yrkar bifall till reservationen 1, herr talman.

Beträffande de övriga två reservationerna skulle jag i och för sig kunna nöja mig med att i allt väsentligt instämma i de yttranden som gjorts av herr Kristiansson i Harplinge och herr Löfgren, men jag vill ändå framföra ett par små synpunkter på en sak som redan har berörts av båda de tidigare talarna.

Man för ett ganska egendomligt resonemang om nödvändigheten av att låta den offentliga tjänstesektorn växa i ett sådant sysselsättningsläge som vi nu har, medan man däremot inte har något ord till övers för det som rimligen måste framstå som det mest väsentliga i en sådan situation, nämligen att vidta alla tänkbara åtgärder för att öka sysselsättningen i den varuproducerande delen av vårt näringsliv.

Om vi nu under en lång följd av år har fått se den offentliga sektorn växa i en snabbare takt än den i vilken vi alla i vårt land har orkat med att höja de totala resurserna, framstår det som något egendomligt att man just på denna offentliga sektor inte skulle anse det finnas starka skäl för att sätta in alldeles speciella åtgärder för att uppnå besparingar och rationaliseringar.

Får jag erinra om att i den senast presenterade långtidsplanen finns det angivet vad man förväntar under de kommande fem åren beträffande produktivetsändringar inom olika verksamhetsgrenar — för verkstadsindustri, för handel osv. — och den produktivetsökning som man har bedömt vara möjlig ligger där på litet olika nivåer. Men en näringsgren avviker från alla andra; där är produktivetsökningen noll. Det är just den offentliga sektorn.

Det kan ju inte vara rimligt att hoppas att människor skall tycka det vara sannolikt att man skall kunna nå produktivetsökningar på alla andra områden men inte inom den offentliga sektorn. Jag tror inte det

ger trovärdighet, och jag är ganska övertygad om att det hos människor ger ett rätt dåligt intryck att regeringspartiet år efter år motsätter sig att en parlamentarisk besparingsutredning måtte få komma i arbete för att ta vara på de möjligheter till ökad effektivitet som alldeles uppenbart måste föreligga där lika väl som man anser att de föreligger i de näringsgrenar där det arbetas under en mycket, mycket hård konkurrensspress.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall även till reservationerna 2 och 3.

Herr ARNE PETTERSSON i Malmö (s):

Herr talman! Jag skall börja med den speciella moderatreservationen som vill flytta över RRV, riksrevisionsverket, till att bli ett av riksdagen lett och styrt verk. Jag skall emellertid inte ödsla någon tid på det utan hänvisa till s. 10 i utskottets betänkande, där vi refererar grundlagberedningens ställningstagande till detta problem. Grundlagberedningen avvisar tanken, och vi har dess bättre, så när som på de två moderaterna, också blivit eniga i utskottet om att följa den linjen. Jag yrkar alltså avslag på motionen och bifall till utskottets hemställan på den punkten.

Betydligt intressantare är det kanske att ägna litet tid åt den andra delen, som handlar om besparingsutredningar nu och tidigare. För att man skall förstå den skepsis som har funnits hela tiden från vår sida skall jag, herr talman, berätta litet om vad som blev resultatet av den närmast föregående besparingsutredningen. Den kallas för 1958 års besparingsutredning, och det var en grupp otvivelaktigt kloka människor som slog sig ned, gick igenom hela statsbudgeten och så småningom kom med i praktiken fem förslag av någon nämnvärd betydelse.

Det första förslaget innebar att man skulle ta bort bostadssubventionerna och ersätta dem med räntegaranti. Som bekant har det förslaget försvunnit totalt ur den politiska bilden.

Det andra förslaget var att man skulle ta bort vartannat års standardtillägg för folkpensionärerna. Samtidigt skulle man höja folkpensionsavgiften med 5 procent.

Det tredje förslaget är mot bakgrunden av dagens tidigare debatter väldigt intressant, likaså det fjärde. Det tredje förslaget var nämligen att man skulle minska takten i utbyggnaden av vägväsendet. Det fjärde förslaget som man enades om var att driftbidraget till statens järnvägar skulle avskaffas, och förslaget skulle finansieras genom att man i snabbare takt skulle lägga ned olönsamma järnvägar. Som bekant har debatten kantrat något på den punkten.

Den femte punkten slutligen gällde skatteersättningen till kommunerna, som man på en femårsperiod skulle minska med 234 miljoner kronor från då utgående 585 miljoner. Får jag påpeka att i dag ligger siffran vid 2 miljarder 750 miljoner.

Det här var alltså resultatet av 1958 års besparingsutredning!

Så kom då de här motionerna. De är väldigt stora och vittomfattande och innehåller förfärligt mycket. Och man sade helt riktigt, när man gjorde den s. k. partiledaröverenskommelsen, att det här skulle behandlas – och lyssna nu herr Kristiansson i Harplinge – seriöst, alltså inte vänligt utan seriöst. Jag må också i rimlighetens namn säga att *nog* har det varit

en seriös behandling av motionerna. Vi hade en lång diskussion — jag skulle tro att det var den längsta vi haft i utskottet, bortsett från de diskussioner som gällt statsverkspropositionen, finansplanen och kompletteringspropositionen — och vi förde den i omgångar.

Den första omgången kom att röra sig kring en kritik från vår sida av bristen på konkretion i motionen. Man vidgick att det förelåg en sådan brist, vilket i sin tur ledde fram till att bollen hamnade hos den borgerliga delen av utskottet, där man utlovade att man skulle komma tillbaka med ett förslag som var konkret och kunde tjäna som underlag för en seriös diskussion om besparingar.

Ja, vi fick ett papper som innehöll ungefär det som i dag står i reservationen på en och en halv sida. Och där vill jag göra ytterligare ett påpekande som kan vara historiskt viktigt för den fortsatta debatten. Det man enat sig om inom utskottets borgerliga halva är inte det som står i motionerna utan det som står i reservationen, vilken är gemensam för de tre borgerliga partierna. Vart och ett av partierna har sprungit ifrån sina motioner, så det går inte att komma dragande med dem i en seriös debatt och säga att det var det här borgerligheten ville. Man har som sagt gått ifrån det. Moderata samlingspartiet har exempelvis gått ifrån sitt krav på en så kraftig besparing att utrymme ges för rejäla skattesänkningar, och det är ju i allra högsta grad notabelt att detta skett.

Men i och för sig är det väl inte så svårt att förstå att man har gått ifrån våra krav på att konkretisera. Ty vad är det man skall ge sig på om man skall spara på statsbudgeten? Tre femtedelar av utgifterna är transfereringar. Det är folkpensionärerna som skall släppa till pengar — herr Bohman har faktiskt lekt med den tanken —, och det är familjepolitiken etc. Det gäller alltså de områden där vi varje dag upplever att man i stället för att spara från den borgerliga sidan försöker att plussa på.

De två återstående femtedelarna är också på sikt sett intressanta, därför att då kommer vi in på statens egen direkta verksamhet. Det gäller naturligtvis i stor utsträckning tjänster, och det är där man skall spara. Man skall, som här nyss förutsattes, givetvis rationalisera, och det är självfallet mycket poängknipande att stå och säga, att här upptar man effektivitetsökningen i statsverksamheten med noll, medan man däremot på andra punkter kräver en fortsatt rationalisering. Jag tycker att det är litet genant att man skall behöva använda sig av den sortens argument, för både herr Brundin och jag vet att det pågår en fortlöpande rationalisering i statsverksamheten. Dess värre har vi besvärligheter på vissa punkter. Jag vet inte vad det är man har omtanke om när man — framför allt från moderata samlingspartiets sida — söker förhindra att staten tar i anspråk de rationella hjälpmedel som finns exempelvis på datateknikens område. Men om ni skall göra besparingar då blir det färre lärare, färre poliser, färre människor som arbetar inom post och tele, där man redan nu gnäller över att servicen inte är tillräcklig. De krav vi ställer på er är alltså att ni slutar tala allmänt om besparingar och i stället preciserar er och säger att ni är beredda att på de och de punkterna ta ett ansvar för att besparingar blir gjorda.

Sedan har det också kommit att i debatten spela en stor roll vad vi

skrivit om det ansvar som samhället har för att upprätthålla sysselsättningen. Men herr Löfgren, som nästan till leda har talat om de förlorade åren, kanske skall tänka sig för innan han säger det nästa gång. Det är nämligen så, herr Löfgren, att om den kommunala och den statliga expansionen hade fortsatt på samma sätt som tidigare under åren 1970 och 1971, så hade de ökade verksamheterna där betytt en kraftig förbättring av bruttonationalprodukten. Man har nämligen lyckats hålla uppe produktionsökningen och framför allt produktivitetsökningen i näringslivet och varuproduktionen, men man har icke lyckats hålla ökningstakten uppe när det gäller statens och kommunernas verksamhet.

Eller låt oss gå ett steg till. Herr Löfgren säger att det viktigaste nu är att se till att de varuproducerande verksamheterna bereds utrymme. Vi har utrymme, herr Löfgren! Det finns pengar, kapital och arbetskraft. Men läs Dagens Nyheter för i dag. Där finns det en mycket intressant artikel. Där står det att Industriförbundet säger att allt pekar på att utvecklingen inom industrin i år kommer att leda fram till en exportökning på 17–18 procent i värde och 11 procent i volym. Det betyder en mycket snabb ökning. Man beräknar också att den höga grad av produktivitetsökning som har rått under de närmast föregående åren kommer att fortsätta. Men man summerar att denna kraftiga ökning av expansionen i exportindustrin inte kommer att leda till någon ökning av sysselsättningen. Och tro mig, herr Löfgren, om 15 år har vi sannolikt en fördubblad varuproduktion, men jag törs garantera att vi har bara tre fjärdedelar av dagens arbetskraft sysselsatta. Och detta är ett problem som vi inte kan komma förbi.

Man kan också vända på det och säga: Vilket ansvar har samhället för att människor bereds en vettig sysselsättning? Finns det nyttiga ting att göra inom de områden där samhället har ansvar för verkställigheten? Kan vi utnyttja de ökade resurserna och den lösgjorda arbetskraften för att åstadkomma dessa nyttiga ting? Ja, det kan vi. Vi har på vårdsektorn utomordentliga behov som behöver tillgodoses. Vi har behov av att förbättra både arbetsmiljön och den yttre miljön: bättre luft och vatten osv. Vi har en mängd ting som är av yttersta värde för människorna att få gjorda, och dit bör de nya resurserna transfereras, så att vi får en chans att på det sättet göra samhället bättre och mänskligare och samtidigt ge människorna vad vi kallar en vettig sysselsättning.

Herr talman! Sedan skall jag också säga några ord om det som vi är ense om nämligen att vi noggrant skall granska alla nya utgifter. Och nu skall jag tillåta mig att vara litet elak. Vad är det vi håller på med i detta hus under nära åtta månader? Jo, vi håller på med att granska riksstaten och ledamöternas äskanden. Eller det är vad vi skulle göra, enligt vad som kan utläsas ur motioner och reservationer. Men vad är det vi upplever varenda dag i detta hus när vi har plenum? Jo, vi har inte bara att ta ställning till de överbud på miljardbelopp som finns i partimotionerna. Centern har, herr Kristiansson i Harplinge, till tidigare överbud på drygt en miljard kronor begärt ytterligare en miljard kronor till regionalpolitiken. Och i dag har avlämnats motioner i vilka begärts ytterligare utgifter på 200–250 miljoner kronor som avser stödet till de skattesvaga kommunerna.

Onsdagen den
11 april 1973

Besparings- och rationaliseringsutredningar m. m.

Se på varenda votering här! Vad är det vi sitter och voterar om? Endera kräver oppositionen — och de vinner ibland voteringarna tillsammans med kommunisterna — anslag större än dem som finns i riksstaten eller också röstar vi om begärda skattelättnader eller andra förmåner, som innebär inkomstminskningar för staten.

Om man ser på era önskingar som de framstår i motionerna och i diskussionen här och sedan ser på ert reella riksdagsarbete tror man inte på er vilja att spara. Det är det som lett oss fram till att det är meningslöst att sätta oss ned, ihop med er, och försöka åstadkomma besparingar. Det blir väl så även i fortsättningen att vi själva får ta besväret med det.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Dahlberg (s).

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Arne Pettersson i Malmö att hans korta kommentar beträffande reservationen I inte var så särdeles lyckad. Vad grundlagberedningen har sagt är nämligen att den motsätter sig en lösning som innebär ett dubbelt huvudmannaskap. Men någonting sådant har vi aldrig föreslagit! Det som är intressant att utreda på området är möjligheten att göra en riktig funktionsdelning vad beträffar kontrollorganen.

Sedan sade herr Arne Pettersson att vi har sprungit ifrån våra motionskrav. Jag vill bara läsa upp det krav som finns i moderata samlingspartiets motion. Där begärs "att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att Kungl. Maj:t tillsätter en parlamentarisk besparings- och rationaliseringsutredning med uppgift att i samverkan med riksrevisionsverket föreslå åtgärder ägnade att åstadkomma besparingar och rationaliseringar inom den offentliga sektorn samt begränsa dess expansion".

Det tycker jag alldeles utmärkt väl motsvaras av vad som står i reservationen. När herr Arne Pettersson begär att vi skall ytterligare precisera oss och konkretisera vad man skall spara på innebär det att herr Arne Pettersson begär att vi skall framlägga en väsentlig del av utredningens resultat innan utredningen är tillsatt.

Jag återkommer till kravet på produktivitet. Såvitt jag kan finna är det alldeles rimligt att man också på den offentliga sektorn ställer kravet på produktivitetsökning och inte sätter den lika med noll för de närmaste fem åren. Det måste självfallet finnas möjligheter till rationaliseringar, och de måste tillvaratas. Det är det vi önskar med den reservation vi fogat till utskottets betänkande.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c):

Herr talman! Jag lyssnade med stort intresse till herr Arne Petterssons i Malmö anförande. Jag observerade med vilken emfas han konstaterade att här faktiskt inte finns någonting att göra i det avseende där motionärerna ställer krav.

Han åberopade som avskräckande exempel 1958 års besparingsutred-

ning och det resultat den hade gett. Jag tror ändå, herr Arne Pettersson, att det finns anledning att inte bara blicka bakåt i det här sammanhanget utan i stället blicka framåt i den förhoppningen att det skall lyckas bättre en annan gång.

Beträffande motionerna och reservationerna vill jag anföra att motionerna självfallet ligger i bakgrunden till de reservationer som fogats till utskottets betänkande. Men en samskrivning måste givetvis leda fram till att alla önskemål inte kan tas med i reservationerna. Jag tycker det är intressant att komma tillbaka till s. 7 i utskottsbetänkandet och det konstaterande som majoriteten där gjort, ställt i relation till det herr Arne Pettersson här har sagt. Det konstateras där — detta har åberopats tidigare, så jag skall inte citera det — att när nu sysselsättningen inom näringslivssektorn viker, vilket man tydligen menar är ödesbestämt, så måste sysselsättningen inom den offentliga sektorn öka för att skapa sysselsättning åt människorna. Jag tror att det är en alldeles för trång syn på problemet, liksom avvägningen mellan den offentliga sektorn och näringslivssektorn. Jag skulle vilja fråga herr Arne Pettersson var han tror att det kommer att sluta om man följer den politik som han rekommenderar. Om det är så att herr Arne Pettersson och socialdemokraterna förmenar att alla krav på effektivitet är uppfyllda inom den offentliga sektorn, så måste jag ännu en gång säga att jag ser framtiden an med mycket stor oro. Då hamnar vi säkerligen i en situation som är alldeles ohållbar. Det är ju ändå näringslivssektorn som ligger till grund för alla framsteg och reformer. Om sysselsättningen där har vikit under de senaste två åren — vilket den har gjort — tror jag inte att det är en klok politik att så att säga skriva fram den utvecklingen. Det är i stället hög tid att i dag göra någonting för att bryta den. Inte minst från den utgångspunkten tror jag det kunde vara riktigt att se över effektiviteten inom den offentliga sektorn.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Herr Arne Pettersson redovisade vilka dåliga resultat 1958 års utredning kom till. Ja, vi har inte bestritt det. Vi har t. o. m. själva konstaterat att det var så. Men nu har det gått 15 år sedan dess och omslutningen av statens finanser har mångdubblats. Då frågar man sig: Skulle det nu inte finnas anledning att försöka ta nya tag?

Herr Arne Pettersson säger att han hört mig till leda tala om de två förlorade åren. Såvitt jag vet är detta andra gången jag använder det uttrycket i denna kammare. Om det är till leda, måste herr Arne Pettersson vara mycket illa berörd av att vi har anledning att påpeka det.

Jag vill alldeles särskilt framhålla att vi har visat på vad de resursökande krafterna betyder. Hade ni haft intresse för detta, hade ni inte behövt skriva att ni anser det naturligt att de varuproducerande näringsgrenarna går tillbaka och att ni fördenskull måste hålla en mycket hög sysselsättning på den statliga och kommunala tjänstemannasektorn. Jag har inte fått något svar av Arne Pettersson på frågan om det helt enkelt inte får lov att göras en rationalisering inom den offentliga sektorn, om detta skulle leda till att man kan företa personalinskränkningar. Sådant måste vi ta, i varje fall inom det privata näringslivet, och

Nr 67

Onsdagen den
11 april 1973

Besparings- och ra-
tionaliseringsutred-
ningar m. m.

Onsdagen den
11 april 1973

*Besparings- och ra-
tionaliseringsutred-
ningar m. m.*

jag tror det vore riktigt att försöka utreda frågan om rationalisering också inom den statliga sektorn.

Vidare säger herr Arne Pettersson att bruttonationalprodukten har ökat genom att vi haft denna höga nivå på sysselsättningen inom den statliga och kommunala sektorn. Ja, vill man att vårt lands ekonomi skall baseras på en beräkning som ger en så falsk bild att den bortser från de varuproducerande näringarna såsom de väsentligaste i sammanhanget, då kan man resonera som herr Arne Pettersson gör. Det är helt enkelt den obotfärdiges förhinder som dikterar de socialdemokratiska motiven för att avstyrka dessa våra förslag om rationaliserings- och besparingsarbeten. Ni får nog pröva om ert ställningstagande i det avseendet! Det hade varit en styrka om vi hade kunnat bli eniga och gemensamt gripa oss verket an genom en sådan utredning som vi har föreslagit. Jag tror att den skulle kunna komma till rätt väsentliga resultat.

Herr ARNE PETTERSSON i Malmö (s):

Herr talman! Om vi först skall klara ut talet om leda, vill jag säga att den kanske delvis beror på att herr Löfgren låter så ledsn när han säger samma sak två gånger. Med det som bakgrund kanske jag skulle uttrycka mig så, att det var detta som väckte leda.

Sedan ett par ord till herr Brundin. Varför vill man inte flytta över revisionsverksamheten från ett Kungl. Maj:ts verk till ett riksdagens verk? Jo, därför att det förutsätter en ändring av hela strukturen på fördelningen av arbetsuppgifter mellan Kungl. Maj:t och riksdagen. Som bekant är RRV nu inte enbart ett revisionsverk, utan också det rationaliseringsverk som samtidigt arbetar — vilket åtminstone finansutskottets ledamöter torde känna till efter den grundliga och väl av oss alla uppskattade heldagsföredragningen om den dubbla verksamheten som revisorer och som rationaliserare inom statsverksamheten. På det faller ju hela talet om att jag eller någon annan skulle vara motståndare till en fortgående rationalisering av statsverksamheten. Det är ingen som har uttalat sig på det sättet eller för en sådan sak.

Dessutom, herr Brundin, medför det system som tillämpas i andra länder — där man ofta har ett direkt ministerstyre och där man inte som hos oss har de självständiga verken — att jämförelser med de länderna är ganska omöjliga att göra.

Sedan kom vi tillbaka till talet om effektiviteten och varuproduktionen. Herr Löfgren försökte få mig att framstå såsom den som skulle ha sagt att vi skall hålla tillbaka varuproduktionen och att jag på något vis skulle negligera den. Detta vare mig fjärran! Jag upprepar vad jag sade här för en tid sedan om den nästan förödande effektiviteten, den snabba rationaliseringen och den snabba övergången till effektiva metoder genom en både duktig och intresserad medarbetarstab och duktigt folk i ledningarna för företagen och kanske framför allt en fackföreningsrörelse, som mer än någon annan facklig rörelse i världen har accepterat att man tar ut effektivitetsvinster, trots att detta innebär mindre arbete, men under förutsättning av att såväl samhället som de som arbetar i företagen får del av effektivitetsvinsten. Jag sade, herr Löfgren, att man på 15 år — jag kanske är alltför pessimistisk — kommer att ha fördubblat

varuproduktionen samtidigt som man minskar antalet människor som arbetar med den.

Detta är ett problem, men det är ett problem som inte bara vi står inför. Då frågar herr Kristiansson i Harplinge: Vad innebär det här, och hur skall det sluta? Ja, det är en gammal konservativ suck som man alltid får höra! Redan de stackars oupplysta vävarna i England, som slog sönder vävmaskinerna, suckade på samma sätt. Jag har, herr Kristiansson, först och främst pekat på hur vi i samhällsnyttans tjänst och för människornas bästa kan använda de ökade resurser som varuproduktionen ger. Det är *en* del.

Men är det inte också värt att fundera på om vi inte skulle kunna tänka oss ännu kortare arbetstider i fortsättningen? Jag håller gärna med herr vice talmannen om att vi bör göra det, inte minst i det här huset.

Det inslag av utvecklingspessimism som återfinns hos herr Kristiansson i Harplinge känner jag faktiskt ingenting för. Jag tror att det, både under överblickbar tid och under längre bort liggande tid, kommer att finnas utrymme för vad som produceras här hemma av både varor och tjänster.

Sedan skall jag inte öda mycken tid på detta som väl ändå är huvudtemat: Skall vi ha en besparingsutredning eller inte?

Vad tycker ni, som nu har begärt replik, om vårt sätt att arbeta på plena och de resultat som vi kommer fram till? När vi skrev om finansplanen var vi överens om att tillråda våra medutskott största möjliga försiktighet med tanke på att vi var på väg in i besvärligare konjunkturer – en stram utgiftspolitik, en god balans i budgeten. Vad tycker ni tre som skall upp nu om att ni och era partivänner dag efter dag röstar tvärtemot de råd som vi som ledamöter av finansutskottet har givit riksdagen i övrigt? Tycker ni att det är rimligt att vi efter ett sådant argumenterande skall kunna sätta oss ned tillsammans med er och tro att man skall kunna uppnå resultat när det gäller besparingar?

Ni är ju tre partier med vitala människor och goda resurser. Slå er ihop – får jag ge er det rådet? – och mobilisera litet mod och kurage och kom själva med förslag! Skriv inte bara till kungen och säg att kungen snarast möjligt skall utreda detta och lägga fram förslag! Visa litet mod!

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c):

Herr talman! Arne Pettersson betecknade mitt senaste anförande som en konservativ suck över utvecklingens gång. Jag har visst svårt att uttrycka mig så att Arne Pettersson begriper det. Jag sade ungefär följande: Jag är klar över att det har skett – och måst ske – en ökning av den offentliga sektorn. Det är i och för sig inte så märkvärdigt. Frågan är då bara hur långt den skall få fortsätta att öka.

Vad gäller utvecklingen på näringslivssektorn menar jag på fullt allvar att det i nuläget finns anledning att prioritera den före den offentliga sektorn, och det vill jag understryka ännu en gång. Nu säger Arne Pettersson att med den förödande effektivitet som näringslivet är begåvat med kommer vi framöver att få en oerhört mycket större produktion. Det är jag fullt medveten om. Men Arne Pettersson måste väl också vara på det klara med att den produktionen liksom vår konsumtion kommer att ha en helt annan sammansättning när vi kommer några år framåt i

Onsdagen den
11 april 1973

Besparings- och rationaliseringsutredningar m. m.

tiden. Vi producerar då inte bara de varor som vi producerar i dag. Vi kommer således inte att dränkas i varor som vi inte behöver. Det kommer sannolikt också framöver att råda efterfrågan på nya varor, förutsatt att den ekonomiska politiken sköts riktigt och att det blir balans mellan dessa båda sektorer.

När vi angriper den offentliga sektorn, angriper vi självfallet i första hand administrationen och byråkratin här i landet. Det måste väl vara djärvt av Arne Pettersson att påstå inför denna kammare och inför svenska folket, att här finns ingenting att göra i fråga om effektivitetsökningar. Ty det är tydligen vad Arne Pettersson vill påstå.

Vad slutligen gäller besparingsutredningen menar vi på fullt allvar att vi nu bör ta itu med de här problemen.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Enda skälet till att jag återigen går upp i replik är att jag gärna vill undervisa Arne Pettersson i en fråga.

Vi har inte talat om att utan vidare flytta över riksrevisionsverket till att lyda under riksdagen; vi har begärt en utredning. Vi har förklarat att det kunde vara rimligt att dela riksrevisionsverkets nuvarande funktioner, så att de funktioner som motsvarar regeringens kontrollbehov etc. skall lyda under regeringen och att de andra funktioner som motsvarar riksdagens rimliga kontrollbehov skall lyda under riksdagen. Det är detta det gäller.

Beträffande talet om att vi skulle komma med förslag som innebär att vi öser på med statsutgifter vill jag bara säga att vi naturligtvis har avvikit från regeringens förslag – åt båda hållen. Men i den mån våra förslag utgör budgetalternativ har vi balans i de förslagen i förhållande till regeringens förslag.

Det finns, herr Pettersson, exempel på medelstora städer i Mellansverige där antalet jobb i näringslivet under den senaste femårsperioden minskat med 6 000 men där man samtidigt fått 6 000 fler jobb i den offentliga verksamheten. Tror herr Pettersson att man avhjälpes en besvärlig situation bara genom att tillskapa fler offentliga tjänster? Skulle det inte vara värt att ta en funderare på om man inte i stället borde försöka återvinna de förlorade jobben i näringslivet?

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag förstår att herr Arne Pettersson har anledning att slingra sig. Det är inte så lätt att komma förbi att det i utskottsmajoritetens skrivning står: "När vi har att räkna med att sysselsättningen i de varuproducerande näringarna kommer att fortsätta att gå tillbaka – – –". Det är möjligt att det beror på den ekonomiska politik som nuvarande regeringen för, att ni själva tvingats konstatera att vi måste räkna med att det skall gå tillbaka. Därför är det tydligen en tröst för herr Arne Pettersson att ökningen av verksamheten på tjänstesektorn inom det offentliga har varit så betydande. Jag för min del hade hoppats att ni skulle komma till insikt om att vi måste göra kraftiga ansträngningar för att den varuproducerande sektorn och näringslivet skall bli så pass blomstrande att vi sedan har råd att hålla en förvaltning av ganska stor

omfattning även i fortsättningen. Men om vi inte väsentligt kan öka de resursskapande krafterna kommer vi att få betydande svårigheter också i fortsättningen, och då kanske det finns anledning att återigen tala om förlorade år.

Jag har inte fått något svar av herr Arne Pettersson på frågan om det är förbjudet att vidtaga rationaliseringsåtgärder inom den offentliga sektorn även om det skulle kunna innebära att det blir möjligt att spara viss personal. Vi vet ju i alla fall att det ständigt uppstår nya stora behov, och därför vore det väl bra att kunna konstatera att det finns möjligheter att vidtaga rationaliseringsåtgärder.

Nu säger herr Arne Pettersson att socialdemokraterna inte tror på vår medverkan. Det vet ni ingenting om. Men vad vi vet är att ni inte vill vara med -- det har ni själva sagt, och då är det ju ingen tvekan om saken. Därför är det tyvärr så att vi måste konstatera att vi inte kan uppnå de resultat som vi vill försöka uppnå genom att inbjuda er till ett gemensamt arbete.

Herr ARNE PETTERSSON i Malmö (s):

Herr talman! Jag tror inte att jag skall fortsätta så särskilt mycket längre. Jag tackar herr Brundin för den lektion jag fick. Jag saknar den pedagogiska förmåga som herr Brundin har och som gör att jag kan avnjuta hans lärdomar. Det är tydligen alldeles omöjligt för mig att få mina meddebattörer att förstå vad jag gång på gång försöker säga.

För det första så sade jag att vi på 15 år kan räkna med en ökad varuproduktion med ett minskat antal sysselsatta. Detta är någonting fullkomligt fantastiskt. Det innebär att vi får en fördubbling av tillgängliga resurser på varusidan med ett mindre antal människor sysselsatta. Vinsten härvid, mina herrar, ligger i att man med den ökande effektiviteten lösgör en stor grupp människor, som annars skulle ha sysselsatts i varuproduktionen, och härtill kommer de som skulle ha varit kvar i varuproduktionen. En stor grupp människor med initiativförmåga kan sättas in på andra uppgifter. Det vore ännu bättre om man på den perioden tredubblade varuproduktionen. Jag skall gärna vara med och satsa på det och släppa hälften av de anställda. Det skulle bli en enorm vinst, om man lyckades därmed, för det är ju detta man strävar efter i allt effektiviserings- och rationaliseringsarbete. Det kan inte vara en vinst att låta flera människor göra färre människors arbete.

För det andra försöker ni att få mig att framstå såsom den som skulle ha vägrat att vara med på effektivitetsförbättringar och rationaliseringar inom samhällsverksamheten. Det finns inget belägg härför. Jag talade om -- vilket de herrar väl erinrar sig som är ledamöter av finansutskottet -- den i mitt tycke i varje fall utomordentligt intressanta dag, när RRV och statskontoret presenterade sitt arbete. Vi var fulla av beundran för deras sätt att arbeta för en ökad effektivisering av statsförvaltningen. Det var en metod. Men det finns också en annan metod. Jag vill ta två exempel.

Det har skett en mycket hård rationalisering inom SJ. Anklagelser har gjorts mot SJ-ledningen för att den skulle ställa 20 000-30 000 människor utan arbete. Men det innebär en effektivitetsökning inom statstjänsten. Helt nyligen har televerket presenterat ett förslag till

Nr 67

Onsdagen den
11 april 1973

Besparings- och rationaliseringsutredningar m. m.

Onsdagen den
11 april 1973

Besparings- och rationaliseringsutredningar m. m.

omorganisation, som trots en väsentligt ökad produktion innebär en kraftig minskning av antalet anställda.

En rationalisering pågår alltså även inom statsverksamheten. Är det förresten inte litet generande att förutsätta att alla de kolleger vi har inom statstjänsten skulle ha en annan syn på sin verksamhet än den de har som arbetar inom privat företagsamhet?

Vilja att utträtta någonting på sitt jobb, om man har ett jobb som är intressant, och att förbättra verksamhetsmetoderna finns, tro mig, lika stark hos statstjänstemän som hos de privatanställda, vare sig de är tjänstemän eller arbetare. Jag upplever detta i kontakt med en mängd människor i statstjänst, och jag är full av respekt och beundran för deras sätt att angripa sitt jobb, även om de själva riskerar att bli ställda vid sidan. Beskyll inte de statsanställda för att inte göra sin insats då det gäller att åstadkomma en effektivare verksamhet!

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag tror inte att herr Arne Pettersson kan fortsätta att påstå att jag skulle beskylla de statsanställda för att inte göra sin insats. Jag har tillräckligt mycken insikt i vad som görs av rationaliseringsarbeten inom detta område, om inte annat så genom mitt ledamotskap av styrelsen för statskontoret.

Tänk dessutom om verkligheten hade kunnat anpassa sig efter den beskrivning av välfärdstillståndet som den socialdemokratiska regeringen tydligen ger. Då hade det varit väldigt bra. Men nu stämmer tillståndet inte med beskrivningen. Herr Arne Pettersson säger att vi nu producerar mycket mera varor med mindre folk. Det är alldeles självklart. Vi är tvungna att driva arbetet inom näringslivet på det sättet. Men skulle det då ha varit någon nackdel, om man hade kunnat sysselsätta allesammans och producera ännu mera? Nej, självklart inte. Då hade vi haft betydligt bättre resurser.

Jag vill till slut bara konstatera att ni socialdemokrater inte är villiga att ta krafttag för att åstadkomma besparingar i statsförvaltningen av statsutgifterna. Det är väl bäst att vi avslutar debatten och röstar nu, för vi kommer inte längre.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c):

Herr talman! För undvikande av missförstånd vill jag säga till herr Arne Pettersson i Malmö att ingen här – i varje fall inte jag – har påstått att vi skulle ha fler människor kvar i varuproduktionen bara för att sysselsätta dem. Det är självfallet meningen att de skall producera, och producera med större effektivitet.

Herr Arne Pettersson utgår tydligen ifrån att möjligheterna för människor i det här landet att konsumera – här kommer också exportmarknaden in – är en gång för alla givna, men så är det inte. Här strävar vi i alla fall mot en ökad välfärd, och då måste vi kunna bjuda människorna mer varor och nya varor, som inte finns i dag men som säkerligen kommer att efterfrågas i framtiden.

Herr Arne Petterssons recept är tydligen att allteftersom sysselsättningen nu viker skall man i stället bjuda människorna administration och

Onsdagen den
11 april 1973

Besparings- och rationaliseringsutredningar m. m.

byråkrati. Det kan inte vara något för den enskilda människan att konsumera framöver, men det är det valet gäller. Vill vi rationalisera inom denna sektor så kan vi bjuda människorna mer av andra nyttigheter. Så enkel är problematiken, och jag tycker att vi inte skall göra den konstigare heller. Jag tror inte att människor blir särskilt glada över ökad byråkrati och administration och ser det knappast som en välfärdsökning heller.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Jag bringas till tvivel beträffande herr Arne Petterssons i Malmö intresse av och förståelse för rationaliseringsverksamheten när jag märker hur han i den här debatten håller samma anförande tre gånger.

Herr ARNE PETERSSON i Malmö (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Det är bara till herr Kristiansson i Harplinge jag skall rikta mig.

Jag eftersträvar inte att ersätta varuproduktion med tjänster. Herr Kristiansson ser tydligen detta som något ont, men enkelt uttryckt är det så här. Jag tror, herr Kristiansson, att vi kan sälja en oändlig mängd nya varor med en mördande reklam.

Låt mig ta ett enda exempel. Jag har använt det en gång tidigare, men jag tycker det är så bra. Förut rakade jag mig med en rakhovel med ett blad som hade en egg på vardera sidan. Nu har det kommit ut en ny hovel i marknaden. Den har två eggar på en sida, och det betyder att det blir fyra gånger så stor förslitning på eggarna som på den gamla rakhoveln. Och detta är en försäljningssuccé!

Det är alltså ett alternativ. Till sådant kan vi använda resurserna. Att de människor som den ökade produktiviteten frigör kan börja tillverka sådana här saker är väl underbart? Men alternativet är inte tjänster för tjänsternas skull, utan alternativet är att de människor som skall göra de här dumma rakbladen onödiga i stället kan användas i vårdsektorn eller för miljöarbete. Det är dessa två alternativ vi har att välja mellan.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c):

Herr talman! Efter herr Arne Petterssons i Malmö sista anförande kan jag bara konstatera att han tydligen är renrakad på argument.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Burenstam Linder och Fridolfsson i Stockholm, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Brundin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Burenstam Linder och Fridolfsson i Stockholm.

Onsdagen den
11 april 1973

*Besparings- och ra-
tionaliseringsutred-
ningar m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Brundin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 264
Nej — 35
Avstår — 3

Punkterna 2 och 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Löfgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkterna 2 och 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Löfgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 156
Nej — 143
Avstår — 3

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 3 av herr Löfgren m. fl. föreslagna motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Kristiansson i Harplinge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkten 4 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 3 av herr Löfgren m. fl. föreslagna motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Kristiansson i Harplinge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 156
Nej — 143
Avstår — 3

§ 7 Föredrogs finansutskottets betänkande nr 19 angående verkställd granskning av förvaltningen av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond under år 1972.

Nr 67

Onsdagen den
11 april 1973

*Åtgärder mot
skatteflykt*

Utskottets hemställan bifölles.

§ 8 Åtgärder mot skatteflykt

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 21 i anledning av motioner om åtgärder mot skatteflykt.

I detta betänkande behandlades motionerna

1973:134 av herr Pettersson i Lund m. fl. (s),

1973:135 av herr Rosqvist m. fl. (s),

1973:262 av herr Wikner m. fl. (s),

1973:568 av fru Eriksson i Stockholm m. fl. (s),

1973:1022 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c) vari såvitt nu var i fråga hemställdts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om tilläggsdirektiv till pågående skatteutredningar av innebörd att man vid konstruktionen av nya skattesystem särskilt beaktade problemen med skattefusk och skatteflykt,

1973:1025 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställdts att riksdagen skulle

1. hos Kungl. Maj:t begära tillsättandet av en snabbutredning med uppdrag att föreslå åtgärder mot skatteflykt och skattefusk,

2. hos Kungl. Maj:t begära att förslag om skärpta regler för bildande av fåmansbolag framlades i samband med de aviserade förslagen om ändringar i aktiebolagslagstiftningen, samt

3. besluta sådana ändringar i kommunalskattelagen, att avdragsrätten för underskott i rörelse vid taxering av inkomst ej förvärvad i rörelse slopades, samt

1973:1031 av herr Hörberg m. fl. (fp).

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1973:134

2. motionen 1973:135

3. motionen 1973:262

4. motionen 1973:568

5. motionen 1973:1022, i vad den behandlats i detta betänkande

6. motionen 1973:1025

7. motionen 1973:1031.

Onsdagen den
11 april 1973

*Åtgärder mot
skatteflykt*

Reservation hade avgivits av fru andre vice talmannen Nettelbrandt (fp) samt herrar Larsson i Umeå (fp), Sundkvist (c), Olof Johansson i Stockholm (c) och Björk i Gävle (c) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1022 i vad den behandlats i detta betänkande hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om tilläggsdirektiv i förekommande fall till pågående skatteutredningar av innebörd att man vid konstruktionen av nya skattesystem särskilt beaktade problemen med skattebrott och skatteflykt.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Magnusson i Borås (m) och Söderström (m).

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp):

Herr talmän! Utskottsmajoriteten fastslår i betänkandet om skatteflykt att inga motionärer har framfört några synpunkter som inte redan har beaktats genom pågående lagstiftningsarbete, genom offentliga utredningar eller genom det fortlöpande arbetet inom departement och administration.

Det låter precis som om allting är väl beställt och att man menar att man har ett sådant grepp över skatteadministrationen att vi kan lita på att skattebördorna blir fördelade på det sätt som riksdagen har beslutat. Nu vet vi att det inte alls är fallet. Tvärtom har finansministern ett så dåligt grepp över administrationen att det allmänna varje år går miste om 1–2 miljarder kronor i skatteintäkter samtidigt som vanligt arbetande folk tyngs av ett allt högre skattetryck.

Trots att regeringen har haft många år på sig har man först på allra senaste tiden vaknat upp för att det är nödvändigt att inte bara tala högt om skatt efter bärkraft och fatta beslut om skattereglerna utan också att se till att reglerna blir tillämplade så som har varit avsikten. Att de inte blir det måste ha kommit som en chock för många människor. Inte har, som utskottet säger, kraven på en likformig beskattning på senare år vuxit sig allt starkare. Nej, det är bara det att när många människor både blir mer och mer trängda av hårda skatter och dessutom ser att myndigheterna låter andra med högre inkomster undkomma mycket lindrigt, så börjar de med rätta att tala högt om rättvisekraven.

Sent skall syndaren vakna, heter det. Att departementet så sent som i november 1972 tillsatte en arbetsgrupp för att följa skattereglernas tillämpning på fältet är ju märkligt. Jag vet inte om det möjligen var ett resultat av min interpellation i oktober 1972 i det ämnet. Det är viktigt att det kontrollarbete som utförs sker med fasthet, men det är också viktigt att det sker med takt och hänsyn. Det kan ju inte få vara så att man vid taxeringsrevisioner hos varje skattskyldig ser en presumtiv lögnare. Vad man tillvitlar den skattskyldige måste i vanlig ordning bevisas. Det kan inte finnas rätt att generellt hålla en taxeringstjänstemans ord för sanning och den skattskyldiges för osanning.

Samtidigt vill jag gärna — som jag gjort många gånger tidigare — påpeka att skattebrott är brott som bör fördömas och inte accepteras eller t. o. m. glorifieras i vissa sammanhang, därför att skattebrottet är

hårt. Detta faktum ger inget sakligt stöd till en sådan värdering; snarare är det tvärtom.

Punktprotokoller för den ena gruppen efter den andra har varit påtagligt framgångsrika åtgärder. Men det är viktigt att det inte stannar vid sådana här punktvisa kontroller utan att det i stället blir ett kontinuerligt inslag i taxeringsarbetet och gäller alla grupper. Det kan inte accepteras att vissa grupper kommer med men inte andra, inte heller att det kanske blir åtskilliga år mellan kontrollerna för varje grupp. Därför måste det ske en sådan förstärkning att man klarar av, omgående, en kontroll över hela bredden. Det gör man inte i dag. Man har inte ens ambitionerna riktade därhän och planer på det. Vi ligger också i Sverige långt efter de övriga nordiska länderna när det gäller kontrollen. De har i absoluta tal många fler personer som arbetar med detta, trots att de är mindre länder än Sverige.

Vi får tillfälle att här i riksdagen återkomma till detta med tjänster, men jag vill redan i dag understryka hur viktigt det är att man här verkligen gör en radikal ökning. Det kan ju inte heller vara särskilt svårt att t. ex. få tag i arbetslösa akademiker, som kunde göras användbara till det här arbetet.

Vid revisioner i samband med t. ex. besvär är den genomsnittliga höjningen av åsatt taxering ca 11 000 kronor per revision. Siffrorna gäller för 1971. Vid s. k. offensiva revisioner är den genomsnittliga höjningen ca 28 000 kronor. Om man tar ett mycket grovt genomsnitt utför varje taxeringsgubbe 30–40 revisioner. Varje man som då utför t. ex. 35 revisioner, offensiva sådana, åstadkommer alltså 980 000 kronor i höjning av åsatt taxering. Räknar man med att 60 procent blir skatt, betyder det att varje sådan revisionstjänsteman tillför stat och kommun 600 000 kronor. När varje tjänst på det sättet kan finansiera sig själv så bra, borde man ju inte tveka ett enda ögonblick att anställa så många att både länsstyrelser och riksskatteverket får de tjänster som de vill ha, särskilt när det är arbetslöshet i landet inte minst just bland unga akademiker. Dessa personer kunde betyda stora tillskott till det allmänna, men i egenskap av arbetslösa förorsakar de i stället det allmänna dryga kostnader.

Utskottsmajoriteten säger att utnyttjandet av fullt legala avdragsmöjligheter ofta mer eller mindre grundlöst kommit att inbegripas under termen skatteflykt. Jag citerar vidare: "Utskottet vill framhålla att sådan överdriven kritik endast är ägnad att ytterligare undergräva skattemoralen — — —."

Ja, det är en rejäl näsknäpp som utskottsmajoritetens socialdemokratiska ledamöter med dessa ord ger finansministern. Finansministern tycker nämligen att det är asocialt beteende och att den legala skatteflykten ingenting är annat än illojalt utnyttjande av ofullkomligheter i lagstiftningen. Jag menar att när bestämmelserna är ofullkomliga skall dessa ändras, och det är lagstiftarna som skall klandras för att bestämmelserna inte har blivit ändrade.

Jag skulle också vilja anföra ett enda exempel, eftersom det finns med i en av de i ärendet väckta motionerna, som har varit föremål för behandling i utskottet. Det rör en sådan fråga som avdrag för underskott

Nr 67

Onsdagen den
11 april 1973

*Åtgärder mot
skatteflykt*

i annan förvärvskälla. Jag har inte menat att man på något sätt är färdig med ett ställningstagande — det tror jag ingen kan vara i dag i den frågan. Men jag tycker att den har sitt intresse inte minst mot bakgrunden av det beslut som riksdagen fattade i förra veckan när det gällde att minska bostadstilläggen för barnfamiljer med s. k. höga inkomster. Det var då fråga om t. ex. en person med 50 000 kronor i inkomst och med barn. Han hade ett lån på 150 000 kronor och fick ett ränteavdrag på 8 000 kronor, och därför förlorade han en del av bostadstillägget. Samtidigt kvarstår emellertid möjligheten för exempelvis en person som har 200 000 kronor i inkomst att göra avdrag för räntor och reparationer med 100 000 kronor och att därmed i realiteten få en skattevinst på 70 000 kronor.

Jag tycker att det är nödvändigt att ställa sådana här exempel i belysning mot varandra. De visar kanske framför allt att man inte löser denna typ av frågor genom att rycka loss en bit vid något tillfälle och hitta en utväg, som i själva verket inte gör förhållandena ett dyft bättre i jämförelse med andra som har blivit betydligt mera favoriserade genom lagreglernas innehåll. Och det är just därför jag finner det så oundgängligen nödvändigt att man inte bara plottrar med enstaka åtgärder här och där utan ser dessa frågor som en samlad enhet.

Vid själva systemuppbyggnaden på olika områden av det stora och komplicerade skattefältet bör just skatteflykts- och skattefuskfrågorna vara med. Därför är det märkligt att finansministern inte med ett ord i direktiven till den utredning som tillsattes förra året har nämnt något om att de här frågorna skall bli beaktade.

Vi har flera andra utredningar där skatteflyktsfrågorna är helt lämnade åt sidan eller mycket legärt behandlade. Just direktiven till 1972 års skatteutredning är synnerligen ingående. Finansministern talar om i detalj vad utredningen får göra, inte får göra och bör göra, men de här frågorna är icke berörda. Jag tycker att det är märkligt. Det är också anledningen till att vi i en reservation har krävt att man skall begära hos statsrådet att få tilläggsdirektiv till skatteutredningarna om att särskilt beakta dessa frågor när det gäller utformningen av skattebestämmelser av olika slag.

Jag ber, herr talman, med hänvisning till detta att få yrka bifall till reservationen av fru Nettelbrandt m. fl.

Herr SUNDKVIST (c):

Herr talman! Med hänvisning till fru andre vice talmannens utförliga anförande men också med hänvisning till att det i de här frågorna råder en stor enighet över alla partigränser skall jag fatta mig mycket kort.

De motioner som ligger som bakgrund till det här utskottsbe-tänkandet, utskottsmajoritetens skrivning, reservationen och det särskilda yttrande som finns talar om att det ökade skattetrycket har varit orsak till att skattebedrägeri och skatteflykt fått en uppseendeväckande utbredning. Mot denna bakgrund är det helt naturligt att man också gör det konstaterandet att de nu sittande skatteutredningarna — vi har ju några stycken på olika områden, som bekant — verkligen tar itu med problemet skatteflykt.

Jag nämnde att om de stora och allvarliga problem som skatte-

bedrägeri och skatteflykt innebär råder det enighet över partigränserna. Motionerna ger belägg för det, utskottsbetänkandets såväl majoritets-skrivning som reservation och särskilda yttrande ger besked om det. Jag tycker därför att det verkligen skulle finnas anledning att vi började övergå från tal till handling och försökte att på allvar komma till rätta med de här skatteflykts- och skattebedrägeriproblemen.

Utskottsmajoriteten har i och för sig en mycket stark skrivning, där det kan utläsas att man verkligen är beredd att ta itu med problemen. Däremot är man, som fru Nettelbrandt nyss konstaterade, inte på något sätt beredd att klart säga ut att de utredningar som sitter skall beakta de här frågorna. Det är alldeles givet, som majoriteten anför i sin skrivning, att sittande skatteutredningar har rättighet att ta upp de här frågorna, och man kan naturligtvis begära av dem att de skall göra det. Men orsaken till den reservation som vi har lämnat är att vi tycker att det klart skulle sägas ut i direktiv att dessa problem har blivit så stora att de verkligen skall behandlas av utredningarna.

Med den korta motiveringen yrkar jag bifall till reservationen.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 21 behandlas flera motioner med förslag till åtgärder mot skatteflykt, såväl generella metoder som mera speciellt inriktade. Dessa problem har ju blivit allt vanligare, och numera kan man ofta få ögonen på nya fall som kommit i dagen.

Av utskottsbetänkandet framgår dock att många åtgärder har vidtagits från statsmakternas sida. Sålunda beslutades 1969 en väsentlig förstärkning av skatteadministrationen genom att riksskatteverket inrättades 1971 som central myndighet för beskattnings-, uppbörds- och folkbokföringsväsendet. År 1971 frikopplades länsstyrelserna från prövningsnämndernas dömande verksamhet, och i stället inrättades särskilda läns-skatterätter. Dessutom förstärktes kammarrättsorganisationen. Vi fick även en ny skattebrottslag. 1972 kom nya åtgärder för att förenkla taxeringsarbetet och förbättra kontrollen. Antalet tjänster på länsstyrelsernas skatteavdelningar har på tre år ökat med 161.

Riksskatteverket har bara i år fått särskilda medel anvisade – ca 4,2 miljoner kronor – för anställning av tillfällig personal samt för utbildning och information, och enligt proposition nr 85 förordas 100 nya taxeringsassistenttjänster, vilket motsvarar ca 5,9 miljoner kronor för detta och nästa budgetår.

Av skatteutskottets betänkande framgår även att flera andra åtgärder vidtagits och att det för närvarande finns en arbetsgrupp inom finansdepartementet som snabbt kan föreslå nya åtgärder om så skulle vara erforderligt.

Vidare framkom vid behandlingen i skatteutskottet att såväl företags-skatteberedningen som 1972 års skatteutredning i mycket hög grad sysselsätter sig med såväl de speciella skatteflyktsfrågorna som en mera allmän översyn av skatteproblematiken – detta i så hög grad att utskottet funnit sig föranlåtet att påpeka att "enligt utskottets uppfattning är det bl. a. mot bakgrund härav angeläget att dessa utredningar får möjlighet

att ägna sig åt sina huvudsakliga uppgifter”.

Nu har till utskottsbetänkandet fogats en reservation samt ett särskilt yttrande, det sistnämnda av ledamöterna från moderata samlingspartiet. Men vi kan helt instämma i vad som sägs i reservationen, då det konstateras att vårt nuvarande skattesystem inte fyller de krav man kan ställa på det utan att det måste ändras. Vi kan även instämma i vad som sägs om samhällsattityden mot skattebrott.

Däremot har vi inte funnit anledning att ge tilläggsdirektiv till sittande utredningar. Vi tycker att den skrivning som utskottet gjort i anledning av de olika motionsyrkandena är så pass klar och välutformad att vi kunnat nöja oss med ett särskilt yttrande.

Jag vill i detta sammanhang gärna framhålla att vi i den här frågan får bortse ifrån att den stora majoriteten av de svenska skattebetalarna är laglydiga medborgare, vilka plikttroget fullgör sina skyldigheter mot stat och kommun. Ett bra sätt att öka deras antal vore att ge svenska folket ett nytt, modernt och rättvist skattesystem.

Vi får inte heller hemfalla till generaliseringar och fördöma hela yrkeskårer bara därför att t. ex. företagare, läkare och tandläkare blir föremål för särskilda kontrollåtgärder. Utskottet framhåller i sitt betänkande att skattebrott tyvärr förekommer inom alla kategorier skattskyldiga, och även om de allra flesta förseelserna kan betraktas som ringa brott så är den alltmera tilltagande tendensen ett välталigt bevis för att vi har rätt i vår kritik mot det nuvarande skattesystemet – det fungerar inte och vi måste få en genomgripande omläggning.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! Skatteinkomsterna till stat och kommun flyter in på olika vägar, men skatterna har också olika tyngd för skilda grupper i samhället. Den indirekta beskattningen har fått ökad betydelse för statens inkomster. Ett annat påfallande drag är att skattetrycket i procent av bruttonationalprodukten ökat för fysiska personer samtidigt som det för juridiska personer minskat under det senaste årtiondet.

Den ofta aktualiserade frågan om åtgärder mot skatteflykt och skattefusk bör ses också i detta perspektiv. Det är inte svårt att förstå att vanliga löntagare, som får betala skatt på varje krona i inkomst och därtill också på den mat man köper, upprörs över att bärkraftiga grupper i samhället undanhåller miljardbelopp från beskattning.

Skatteutskottet har helt rätt i sin bedömning att ”undanhållna belopp kan uppskattas till så betydande belopp att de i avsevärd mån påverkar samhällsekonomin”. Däremot kan jag inte dela utskottets uppfattning ”att skattebrott förekommer bland alla kategorier skattskyldiga”, inte ens när utskottet påstår att detta är välkänt.

Vilka skattebrott kan den stora skaran av industriarbetare göra sig skyldig till? Varje krona dessa arbetare tjänat under året redovisas i arbetsgivaruppgifter till skattemyndigheterna. De kan inte ens undanhålla de 25–30 öre som skatten på en liter mjölk utgör.

Jag anser att skatteutskottet med denna skrivning söker dämpa den

berättigade förbittringen bland allmänheten över skatteflykt och skattefusk genom att framställa skattebrotten som något som alla människor tydligen sysslar med. Det är på sin plats att skatteutskottet klargör vad man menar med påståendet att det är välkänt att skattebrott förekommer bland alla kategorier skattskyldiga. Jag begär ett besked på den punkten, och jag tror att de många vanliga löntagarna är lika intresserade av ett svar.

I motionen 1025 har vänsterpartiet kommunisterna pekat på tre vägar som utnyttjas för att beröva stat och kommuner stora skatteinkomster:

1. Genom att skattelagstiftningen ger särskilt de stora aktiebolagen omfattande favörer.

2. Genom att gällande skatteregler utnyttjas på ett sätt som icke var avsett av lagstiftaren, dvs. skatteflykt.

3. Genom att inkomster och förmögenheter i direkt strid med lagen undandras från beskattning, dvs. skattefusk.

När det gäller favörerna till de stora aktiebolagen har vi från vänsterpartiet kommunisterna konsekvent krävt att dessa slopas. Genom en rad bestämmelser befrias nu bolagen från beskattning av inkomster. Det gäller avskrivningsregler, avsättning till investeringsfonder och lagerreserver etc.

I fråga om skatteflykten har uppmärksamheten riktats på möjligheterna att genom bolagsbildningar och andra metoder skaffa sig skattefördelar. På detta sätt kan skatteavdrag utnyttjas som inte kommer löntagarna till del. Vi menar att skärpta regler behövs för bildande av s. k. fåmansbolag, liksom att avdragsrätten för underskott i rörelse vid taxering av inkomst, ej förvärvad i rörelse, slopas, och vi kan gärna tänka oss att vidga den frågan att gälla inkomster även från annan förvärvskälla.

Det är givetvis svårt att exakt mäta de belopp som genom skatteflykt och skattefusk undanhålles stat och kommun. Varierande belopp har nämnts, från ett par miljarder till mellan 10 och 20 miljarder kronor. Redan de begränsade åtgärder som utskottet hänvisar till har dragit fram betydande belopp för beskattning. På bokhandelsdiskarna har det i bokform presenterats en redogörelse för de olika metoder som använts för att undandra inkomster från beskattning. Man har dock en känsla av att uppmärksamheten i alltför hög grad har koncentrerats till de mindre skattebrotten och att de verkligt stora kryphålen har förbisetts.

Ett speciellt viktigt problem är frågan om att stoppa de utländska storbolagens skatteflykt. Nu kan en mycket omfattande verksamhet bedrivas i vårt land utan att multinationella företag redovisar några vinster för beskattning här. Detta gäller i hög grad oljebolagen, vilket vi från vänsterpartiet kommunisterna vid flera tillfällen har påtalat.

Det är en något märklig slutsats skatteutskottet kommer till, när utskottet dels talar om att så betydande belopp undanhålls att de i avsevärd mån påverkar samhällsekonomin, dels att motionärerna inte har framfört några synpunkter som inte redan beaktats genom pågående lagstiftning eller offentliga utredningar eller genom det fortlöpande arbetet inom departementen och administrationen i övrigt, dels ock att motionerna i allt väsentligt redan torde vara tillgodosedda.

Man kan väl ändå utgå från att ingen av motionärerna har varit

främmande för att utredningar om skattefrågor pågår. Vad som begärts är att frågorna om skatteflykt och skattefusk skall bli föremål för särskild uppmärksamhet, oberoende av de övriga utredningarna. I motionen 1025 påpekar vi det förhållandet att både företagsskatteberedningen och 1972 års skatteutredning har ett mycket omfattande program, varför det kan ta lång tid innan de färdigställer sina betänkanden. Men direktiven för utredningarna är inte heller så utformade att de täcker de speciella åtgärder för att komma till rätta med skatteflykt och skattefusk som det här är fråga om.

Vi menar att ett förhållande där miljardbelopp undandras beskattning inte kan få fortsätta att råda. Man bör ta itu med skatteflykt och skattefusk med stor skyndsamhet. Det är därför som vi bl. a. har föreslagit en snabbutredning med det speciella uppdraget att föreslå åtgärder mot skatteflykt och skattefusk. Detta har skett mot bakgrunden av att nuvarande insatser är helt otillräckliga.

Herr talman! Jag ber därför att få yrka bifall till motionen 1025. Genom de i motionen föreslagna åtgärderna skulle inte bara skatteinkomsterna till stat och kommun öka, utan förutsättningarna för att lätta skattebördorna för de minst bärkraftiga skulle också bli större. Bl. a. skulle förutsättningar skapas att befria livsmedel från beskattning, vilket vänsterpartiet kommunisterna upprepade gånger har föreslagit.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Motionerna i denna fråga avspeglar den opinion mot skattebedrägerier och skatteflykt som finns i dag. Som vi skriver i betänkandet har skatteflykten antagit uppseendeväckande proportioner, och skattebedrägerier av anmärkningsvärd omfattning har uppdragats vid landsomfattande kontroller. Det är som bekant riksskatteverket som i samverkan med länsstyrelserna har företagit dessa kontroller. Det är också helt naturligt att allmänheten frågar sig hur det kan vara möjligt att begå sådana skattebrott. Är det fel på lagstiftningen, eller är kontrollen för bristfällig?

Kritiken har hårdnat, det är alldeles klart, och det menar utskotts-majoriteten är positivt. Men samtidigt säger vi i utskottet att kritiken delvis är överdriven och att den kan skada. Den kan ge det intrycket att det är lätt att ordna med skatteflykt eller begå skattebedrägeri, men det blir ju ändå allt svårare att göra det. Jag noterar ändå med tillfredsställelse att reservanterna understryker att skatteflykten och skattefusket inte kan ursäktas av högt skattetryck. Men fastän det står så i reservationen fick jag ett helt annat intryck av vad fru Nettelbrandt sade här nyligen. Såsom i reservationen låter det inte heller i den borgerliga pressen – och så har det aldrig låtit i borgerlig press, vilket jag gärna vill framföra.

Jag vill också betona att bedrägerierna inte alltid beror på felaktigheter i lagstiftningen. De beror snarare på bristande kontrollmöjligheter. Men det finns möjligheter att upptäcka brott, och de möjligheterna ökar successivt. Det som i debatten betecknats som "legal skatteflykt" har, som vi skriver i betänkandet, varit rena skattebedrägeriet, som är straffbart.

Skatteflyktskommittén framhöll i sitt betänkande år 1963 att en allmän regel mot skatteflykt inte behövdes mot rena skenransaktioner, eftersom man i rättspraxis tillmätte rättshandlingens verkliga innebörd avgörande betydelse.

Jag tror att man ofta bortser från detta, och säkerligen har många exempel i den bok som man här talat om gällt skenransaktioner, som människor tror att de kan göra på grund av en felaktig lagstiftning. I verkligheten är det dock möjligt att komma åt dem -- med den lagstiftning som finns -- om kontrollen bara är riktig.

Jag kanske skall svara på herr Berndtsons i Linköping fråga om man inte kan tillsätta en särskild utredning, vilket kommunisterna nämligen yrkar på. Jag tror inte att det är möjligt för någon särskild utredning att klara det här problemet. Vilken utredning man än tillsätter blir den totalt beroende av det skattesystem som riksdagen utformar. Man måste angripa skatteflyktsproblemet med hänsyn till den lagstiftning som finns.

Skatteflyktskommittén sade vidare, vilket jag skall tillåta mig att citera redan i det här sammanhanget:

”En allmän bestämmelse, som riktade sig mot andra former av skatteflykt, måste för att bli effektiv vara mycket allmänt hållen och kunde inte preciseras närmare än att fråga skulle vara om försök att vinna ’otillbörlig skattelättnad’ eller dylikt.” En sådan formulering skulle inte, säger kommittén, vara acceptabel ur rättssäkerhetssynpunkt. — Så långt skatteflyktskommittén.

Uptäckterna ökar, som jag sade, och i många fall får de förödande sociala och ekonomiska konsekvenser för dem som försöker göra bedrägerierna. Jag tycker att det bör understrykas, och det är angeläget att vi kommer dithän att alla förstår att skattebrott inte lönar sig för någon.

Låt mig skjuta in ett bemötande av herr Berndtsons angrepp på utskottet för att utskottet anför att man kan tala om skattebrott bland alla kategorier skattskyldiga. Vårt påstående är riktigt. Det finns inget undantag för arbetare, tjänstemän eller företagare i vårt land. Ingen grupp går fri från skattebrott. Jag skall gärna stå till tjänst med exempel som jag personligen känner till, om det skulle vara nödvändigt. Saken är alldeles uppenbar: skatteutskottets påstående på den punkten är inte felaktigt, även om vi vet att de stora pengarna undanhålls av dem med höga inkomster och stora kapital.

Nu har inte statsmakterna alldeles stillatigande åsett den här utvecklingen, vilket man nästan fick intryck av genom fru Nettelbrandts anförande. Frågan uppmärksammas sedan lång tid tillbaka, och detta har lett till intensifierade åtgärder i form av förstärkningar av skattekontrollen och ändringar i skattelagstiftningen för att täppa till de luckor som finns. Fru Nettelbrandt säger att man bör anställa tjänstemän, för det betalar sig. När har folkpartiet i denna kammare slagits för att utvidga den offentliga sektorn? Vi hade alldeles nyss en debatt där de borgerliga gick till storms mot den offentliga sektorn och ville få till stånd besparingar och indragningar där. Detta är en del av den offentliga sektorn. Fru Nettelbrandt kan ju stå här och säga att hon personligen vill ha en utökning åtminstone på den delen av den offentliga sektorn, medan

Onsdagen den
11 april 1973

*Åtgärder mot
skatteflykt*

andra talar sig varma för att vi måste spara på den offentliga sektorn. Och det är ofta vi hör det resonemanget. Men riksskatteverket har inte vägrats något av den personal man har begärt.

Herr talman! Jag tror jag skall kosta på mig tiden att rekapitulera de åtgärder som har vidtagits på detta område. Redan 1956 fick vi en ny taxeringsförordning. Vad den innebär skall jag däremot inte gå in på. År 1969 beslöt vi inrätta riksskatteverket och därmed sammanhängande organ. År 1971 fick vi en ny skattebrottslag.

Men vad allmänheten ofta sammanblandar med skattesystemet är alla avdragsmöjligheter som finns vid taxeringen och som skulle öka årligen om oppositionen fick sin vilja fram. Herr Sjöholm har i en motion påtalat detta. Han har anmärkt på att motionen inte har tagits upp i föreliggande betänkande. Jag vill därför gärna säga att det beror på att motionen berör just avdragen. Det betänkandet, som redan är beslutat, framlägger vi senare; motionen hade alltså mera samband med det än med den här frågan.

Herr Sjöholm framhåller i sin motion bl. a. att avdragsmöjligheterna är till för de större inkomstagarna och oåtkomliga för alla med låga eller medelstora inkomster. Så slår han fast: Det bör en gång för alla vara slut med att kunna använda beskattningen som ett instrument för tillgodoseende av än det ena, än det andra ändamålet. Jag tycker att herr Sjöholm bör ta en ordentlig debatt med fru Nettelbrandt om detta. Varenda skatteutskottssammanträde får vi slå ihjäl motioner om alla möjliga avdrag, som herr Sjöholm talar om. Och det är avdragen som den breda allmänheten får mest kontakt med och menar är orättvisa.

Jag nämner detta därför att jag i långa stycken håller med herr Sjöholm på denna punkt. Om han kunde påverka sina partikamrater och även de andra inom den borgerliga sektorn, om jag får uttrycka mig så, skulle vi verkligen kunna nå resultat när det gäller detta problem, som vi brottas med och skall brottas med i 1972 års skatteutredning. Detta är nämligen en viktig integrerande del i vår skattelagstiftning, som vi grundligt måste pröva.

I övrigt har vi också företagsskatteberedningen. Fru Nettelbrandt är med i 1972 års skatteberedning, som jag talade om. Hon är också med i företagsskatteberedningen, och även den har till uppgift att utreda många av de problem som tas upp i motionen.

Allt detta — jag skall komma till mera sedan — visar att folkpartiet, och även fru Nettelbrandt, har fullkomligt akterseglats i kampen mot s. k. skattefusk. Jag kallar det dock inte för skattefusk utan för skattebedrägeri och skatteflykt, eftersom det är två olika saker. Därför uppträder nu "syndaren", om jag får använda fru Nettelbrandts egna ord, med nyvaknen arrogans och talar om att inga åtgärder har vidtagits på det här området.

Socialdemokraterna är fast beslutna att vi så långt det är möjligt skall tappa till varanda lucka som medför risk för skatteflykt eller skattebedrägeri.

Jag tillåter mig uppräknat vidare åtgärder:

Livförsäkringskommittén föreslår i ett betänkande åtgärder, varigenom nuvarande möjligheter att teckna en pensionsförsäkring för äkta

make i avsikt att undandra samhället skatt, stoppas. De åtgärderna torde riksdagen snart få ta ställning till genom en proposition.

Mot fåmansbolagen har vidtagits vissa åtgärder, men där har företags-skatteberedningen sitt arbete, och den kommer väl snart med ett delbetänkande i den delen. Redan enligt gällande skattelagstiftning finns det emellertid möjligheter att ingripa mot överföringar av tjänstein-komster till aktiebolag.

Propositionen om aktiebolagen har vi redan fått, och där blir lägsta aktiebelopp 50 000 kronor – ett led i samma strävan att försöka täppa till möjligheterna till skatteflykt och skattebedrägerier. Detsamma gäller ingripanden mot lån i aktiebolag till aktieägare.

År 1972 fick vi en lagstiftning mot handeln med s. k. vinstbolag, 1973 fick vi regler för att stoppa skatteflykt genom partrederier och liknande. Inkomstgränsen för bostadsbidrag har också justerats genom en propo-sition.

Den internationella skatteflykten talade herr Berndtson i Linköping om. Det är uppenbart att lösningen av det problemet i stor utsträckning är beroende av internationella förhandlingar – dubbelbeskattningsavtal t. ex. – men frågan har också tagits upp inom OECD och på det nordiska planet.

De nordiska länderna har vidare undertecknat ett multilateralt handräckningsavtal i skatteärenden, och på sikt får vi anta att sådana avtal skall kunna träffas även med andra länder.

År 1966 fick vi en lagstiftning som bl. a. innebär att den som avreser från Sverige fortfarande skall anses vara bosatt i Sverige under en treårsperiod, om han eller hon inte visar att han/hon saknar från beskattningssynpunkt väsentliga anknytningar till Sverige, vilket också beaktas i dubbelbeskattningsavtalen.

Enligt beslut av 1973 års riksdag skall skatteflykt i utflyttningsfallen kunna motverkas även genom särskild prövning av ärenden om tilldelning av emigrantvaluta.

Jag vill också erinra om det betänkande rörande periodiska understöd som vi väl får en proposition om och varigenom också den skatteflykt som tidigare förekommit eller som nu förekommer i det avseendet stoppas.

Inom departementet finns nu – det kanske jag bör tillägga – en särskild grupp som är tillsatt för att bedöma de multinationella företagen ur skattesynpunkt.

Det arbetas alltså för fullt på olika avsnitt i alla dessa avseenden.

Får jag i övrigt hänvisa till den redogörelse som utskottet lämnar i betänkandet över de skattekontroller som riksskatteverket i samverkan med länsstyrelserna har företagit och fortfarande företar, en kontroll som ökar successivt.

Ja, herr talman, det här var en uppräknig av vad som har gjorts. Jag förstår att fru Nettelbrandt och de övriga folkpartisterna har blivit nervösa när de märkt att de har blivit akterseglade. Nu försöker de uppträda som de verkliga bekämparna av skattefusk och skattebedrägeri, när sanningen är att den ena åtgärden efter den andra har vidtagits under många år.

Onsdagen den
11 april 1973

*Åtgärder mot
skatteflykt*

Men jag utgår från att det nu råder enighet i utskottet i själva sakfrågan. Vad reservanterna vill är att 1972 års skatteutredning skall få tilläggsdirektiv som innebär att den skall ta upp just denna fråga. Det förvånar mig att fru Nettelbrandt, som själv sitter i denna utredning, anser att detta är nödvändigt. Jag skulle ha förstått om någon annan ledamot i riksdagen, som inte tillhör utredningen, hade kommit på den idén.

Såvitt jag har förstått är utredningen fullkomligt enig på den här punkten. Jag tror att vi redan vid det första sammanträdet – åtminstone var det när vi drog upp riktlinjerna för arbetet – sade att det här skall vi ta itu med. Det har åtminstone varit min uppfattning. Jag tolkade direktiven så att vi hade fullkomlig frihet i det avseendet och att vår ambition helt enkelt måste vara att utreda det problemet. Vi har redan haft en föredragning – det kan jag väl tillåta mig att säga – inom utredningen om skattefusk och skattebedrägeri. Vid nästa sammanträde skall vi ha en ny föredragning om skatteflykt och skattebedrägeri av representanter från riksskatteverket. En representant för den grupp inom finansdepartementet som också sysslar med och utreder skatteflyktsproblemet skall vara närvarande på nästa utredningssammanträde och informera oss. Och jag tror att det också från polisväsendet kommer någon representant som har hand om dessa frågor.

Tror fru Nettelbrandt att jag är med på att detta skall ske bara för skojs skull eller att det är en skenmanöver från utskottsordföranden eller övriga ledamöter? Vi är alla fullkomligt eniga om att detta problem måste vi ta itu med. Vi kan inte komma med något nytt skattesystem med mindre än att vi samtidigt ser till att vi så långt det går täpper till varenda lucka som möjliggör skatteflykt eller skattebedrägeri.

Finansministern sade i sitt svar på en interpellation: Varje kommitté måste ha ambitionen att konstruera ett skattesystem där skatteflykt eller skattefusk helt omöjliggörs eller i varje fall försvåras. Ungefär samma ordalydelse finns i den PM som föredragits inom skatteutskottet. Att under sådana förhållanden besluta om tilläggsdirektiv till 1972 års skatteutredning är, såvitt jag förstår, att slå in öppna dörrar. Det är inte nödvändigt, när vi har fru Nettelbrandt med där som intresserat sig så för detta problem och när jag nu försäkrar att vi skall ta upp det. Inte behöver vi då ha en pekpinne från finansministern! Och hur skall han förresten skriva de direktiven?

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt måste läsa mitt anförande, eftersom han har missuppfattat mig så att han tydde det som om jag menade att skatteflykt eller liknande skulle kunna ursäktas när man har ett högt skattetryck. Nej, men ju högre skattetrycket blir, ju angelägnare är det att ingen får smita ifrån sina skyldigheter mot stat och kommun. Då blir det ett ännu hårdare skattetryck på de lojala skattebetalarna. Det var detta jag ville understryka.

Sedan säger herr Brandt att statsmakterna verkligen inte stillatigande

har åsatt detta utan har vidtagit den ena åtgärden efter den andra. Och så får vi höra att vi 1956 fick en annan taxeringsorganisation, att vi har fått ett riksskatteverk osv. Men, herr Brandt, faktum kvarstår att de belopp som flyktas bort den här vägen enligt en minimiuppgift som är lämnad uppgår till mellan en och två miljarder kronor. Då är det faktiskt så att detta har skötts mycket dåligt, även om man har skapat nya organisationer av olika slag. Det är detta faktum som inte kan bortförklaras. Jag skall gärna göra en bekännelse inför herr Brandt: Jag har för min del litat mera på att finansdepartementet har hållit sin hand över de här frågorna och faktiskt klarat den uppgiften, och det tror jag att även många skattebetalare har gjort. Själva bevakningen av hur reglerna efterlevs kan vi ju inte göra här i riksdagen, utan vi litar på att den sker under departementets överinseende i hela organisationen. Visst är det då ganska häpnadsväckande, herr Brandt, att man i november 1972 tillsatte en arbetsgrupp inom departementet för att klara den här bevakningen. Hur har det gått tidigare under de 40 år som regeringen haft ansvaret?

Sedan tycker jag inte att herr Brandt skall bli så upprörd här. Det är alldeles riktigt som han säger att vi är ganska överens om att dessa frågor nu skall tas upp. Och jag vill gärna vitsorda att herr Brandt inom utredningen har varit mycket välvillig och varit med på alla mina förslag om att komplettera uppgifterna med just det som rör skatteflykt och skattefusk. Men kan då herr Brandt tala om för mig varför de frågorna icke skall finnas med i utredningens direktiv, när departementschefen i övrigt så i detalj har föreskrivit vad vi får göra och inte göra?

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Med hänsyn till att yrkandet i punkten 3 i motionen 1025 förutsätter lagtext och därför i dag inte kan tas upp till avgörande ber jag, herr talman, att få begränsa mitt bifallsyrkande att gälla punkterna 1 och 2 i motionen 1025.

Herr Brandt ifrågasätter att den föreslagna utredningen kan tillsättas eftersom dess arbete blir beroende av vilket skattesystem som skall tillämpas. Om jag tolkar herr Brandt rätt innebär detta att han lugnt vill invänta flera års utredningsarbete i sittande skatteutredningar innan han är beredd att ta itu med frågan om skattefusk och skatteflykt. Vpk däremot anser att denna fråga måste få företräde, och där går tydligen våra åsikter isär. Vad vi i dag diskuterar är ju det skattesystem vi har nu och inte ett eventuellt framtida skattesystem.

Jag anser också att det är fel att i en seriös debatt om åtgärder mot skatteflykt föra in frågan om arbetsbyten mellan enskilda personer – jag förmodar att det var detta herr Brandt åsyftade. Det kan väl ändå inte vara detta som är den stora huvudvärken när det gäller skatteflykten, utan det måste vara att man bildar särskilda bolag eller på annat sätt försöker utnyttja skattereglerna och framför allt att internationella storbolag undanhåller inkomster av verksamhet i vårt land från beskattning. Jag anser fortfarande att det är förolämpande mot vanliga löntagare att de blir omnämnda i ett betänkande angående skattebrott. Den absolut övervägande delen av löntagarna har ju enbart sin inkomst av tjänst, från vilken skatt dras till fullo. Det krävs en betydande bevisning för att man

skall få avdrag godkända.

Slutligen ett ord i frågan om den internationella skatteflykten. Det är naturligtvis bra att man på socialdemokratiskt håll den 1 maj bär paroller om att stoppa de utländska storbolagens skatteflykt. Men det vore bättre om man även ville vara med om åtgärder i samma syfte.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Får jag erinra fru Nettelbrandt om att det har gått åtskilliga tiotal år sedan finansminister Wigforss talade om skattefusk och nämnde siffran 4 miljarder kronor, så nog har det talats om skattefusk från regeringshåll sedan lång tid tillbaka.

Fru Nettelbrandt finner det underligt att det inte står någonting om skattefusk i direktiven. Jag har varit med i många skatteutredningar, och alla dessa har börjat sin verksamhet med att diskutera möjligheterna att komma åt skattebedrägeri, för då skulle man kunna hämta in stora pengar till stat och kommun. Jag förmodar att detta varit en så naturlig sak att finansministern inte har funnit det nödvändigt att skriva in det i direktiven. Vi skall utforma ett skattesystem, som skapar ökad jämlikhet och solidaritet mellan människorna, men som också naturligtvis är vattentätt så långt som möjligt när det gäller skatteflykt och skattebedrägeri. Det är väl alldeles uppenbart.

Herr Berndtson i Linköping frågar: Skall vi invänta flera års utredningar, innan vi vidtar några åtgärder mot skatteflykt? Men, herr Berndtson, jag räknade upp en hel rad åtgärder. Nästan varje månad beslutar riksdagen några åtgärder för att stoppa sådana luckor i skattelagstiftningen som möjliggör skatteflykt. Snart kommer företagskatteberedningen med ett betänkande om fåmansbolagen. Åtgärder plockas fram där så är möjligt. Men inom 1972 års utredning kan vi inte plocka ut något bestämt, eftersom vi skall försöka ändra skattesystemet. Då måste vi först ha klart för oss hur vi skall ändra det. Ingen särskild utredning kan plocka på det viset. Det var vad jag sade.

Jag har inte talat om att det skulle gälla arbetarna, utan det var herr Berndtson som kritiserade att det står "alla kategorier". Vi måste ha rätt att skriva att det gäller alla kategorier.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det har gått åtskilliga år, säger herr Brandt, sedan Wigforss talade om skattefusk. Det talet har alltså förts sedan lång tid tillbaka. Vad har resultatet blivit?

Vi är i dag överens om – det verkar nu som om herr Brandt glömmer bort det – att en alltför omfattande skatteflykt förekommer, vilket vi gemensamt försöker komma till rätta med. Det är alltså inte bra. Vi är väl också överens om, utgår jag från, att regeringen måste vara ansvarig för själva uppföljningen av de bestämmelser vi fattar beslut om i detta hus.

Herr Brandt framhåller att han har suttit med i en massa utredningar, som hela tiden, oavsett om det funnits med något därom i direktiven eller ej, har tagit upp dessa frågor såsom självklara saker. Men det har inte heller blivit bra. Vi har ju regler som fungerar otillfredsställande, vilket också är någonting som vi i gemensamt intresse arbetar för att komma till

rätta med. Det skall man väl inte glömma bort och i upphetsningens tecken diskutera som om allting vore väl beställt, vilket det ju inte är.

Herr Brandt sade att det är en så naturlig sak att dessa frågor skall behandlas att finansministern inte har funnit det nödvändigt att ta med dem i direktiven. Men var snäll, herr Brandt, och läs direktiven både till 1972 års skatteutredning och till andra skatteutredningar och tänk efter, om inte de frågor som där mycket ingående och detaljerat beskrivs och som vi skall syssla med är just naturliga saker, som inte en enda skulle behöva finnas med. Det kan inte vara motiveringen.

När herr Brandt nu är så överens med mig om – det har han visat genom sin vilja att i utredningen ta upp de olika frågorna på min begäran – att dessa frågor verkligen skall behandlas mera aktivt än hittills, vill jag fråga: Är det en prestigesak eller varför går det inte att utfärda tilläggsdirektiv när det gäller ett viktigt område, som inte blivit belyst och beträffande vilket ingen beställning har gjorts i utredningsdirektiven?

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste fråga mig: Räcker de av herr Brandt åberopade åtgärderna mot skatteflykt och skattefusk? Jag vill besvara den frågan med nej. Herr Brandt har själv kopplat ihop frågan med vilket skattesystem vi skall ha och anført att en speciell utredning inte skulle kunna åstadkomma något resultat. Därför har jag dragit slutsatsen att man kommer att avvakta och icke vidta några nya åtgärder för att komma till rätta med skattefusk och skatteflykt. Att 1972 års skatteutredning ändå avser att behandla frågan om åtgärder mot skatteflykt och skattefusk är ju inte tack vare utredningsdirektiven utan snarare trots dessa. Det finns enskilda ledamöter som anser att skatteutredningen bör ta upp problemen, men en snabbutredning med uppdrag att föreslå åtgärder mot skatteflykt och skattefusk skulle såvitt jag förstår på intet sätt stå i motsättning till de pågående skatteutredningarna. Denna fråga är så viktig att vi menar att den bör ges förtur.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill fråga fru Nettelbrandt: När och hur ofta har folkpartiet exempelvis föreslagit åtgärder eller framfört synpunkter när vi har diskuterat skatter? Har inte alla ledamöter den känslan att vi från socialdemokratiskt håll har fått försvara de skatter som skall täcka de utgifter som beslutas? Det har fått ske i skatteutskottet och i bevillningsutskottet. Man har beskyllt socialdemokratin för att vara skurken i dramat, för att vilja ha ett högt skattetryck osv. Skulle det nu plötsligt vara så att socialdemokratin, som också har regeringsställning, har börjat slå vakt om skattefuskarna? Det går ju inte ihop. Det parti som här klandras för att vilja ha ett för högt skattetryck, måste väl vara mest intresserat av att se till att alla betalar den skatt som de bör göra. Det är väl alldeles klart.

Herr Berndtson frågar om åtgärderna räcker och svarar själv nej. Nej, de räcker inte, det har jag också sagt. Men herr Berndtson lyssnade väl inte på mig, eller också har jag inte pedagogisk förmåga att förklara detta riktigt. Jag talade om alla åtgärder som har vidtagits och om det arbete

som nu pågår exempelvis inom olika kommittéer. Propositioner är under utarbetande, och dessutom kommer två stora utredningar att syssla med dessa frågor.

Herr tredje vice talmannen anmälde att fru andre vice talmannen Nettelbrandt och herr Berndtson i Linköping anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Debatten torde väl vid detta tillfälle vara avslutad, men jag vill ändå säga att alla skattebetalare har rätt att kräva rättssäkerhet i fråga om beskattningen. Skatten skall ju beräknas på materiellt riktiga taxerings- och fastställelsebeslut, så att skattebördan blir så likformigt och rättvist fördelad som möjligt mellan olika skattskyldiga. Jag anser nog att myndigheterna försöker uppnå dessa önskemål. Dessa anspråk innebär att obehörig avvikelse inte får ske från lämnad deklara-tionsuppgift, och ingen får heller undandra sig sin lagstadgade skattskyldighet. Detta kan inte heller ske med mindre än att skattemyndigheterna har en effektiv kontrollapparat.

Taxerings- och skattekontrollen står därför inte i motsatsställning till kravet på rättssäkerhet i beskattningen utan är tvärtom en förutsättning för att detta krav skall kunna tillgodoses. En viktig uppgift för kontrollverksamheten utgör taxerings- och skatterevisjonen.

Det har uttalats att taxeringskontrollen i allmänhet bör ha karaktär av rutinkontroll och inte får uppfattas som utslag av misstänksamhet mot den som den berör. Den bör även ske planmässigt och inte enbart då besvär anförts. Jag anser för min personliga del detta vara fullt riktigt. Det är efter dessa grunder man nu arbetar, men trots detta finns kryphål och möjlighet till skatteflykt och skattefusk — man kan även säga skattebedrägeri. Jag tror inte att man som reservanterna gör kan skylla detta enbart på skattesystemet. Vi vet att det också kan bero på den enskilde individens ohederlighet m. m.

Avsikten med motionen 262, som jag lämnat, är att täppa till möjligheterna till skattebedrägeri. Alla riksdagsledamöter torde vara överens om att försöka råda bot på den skatteflykt och det skattebedrägeri som förekommer i vårt land. Genom skatteflykt och skattebedrägeri förlorar ju samhället årligen flera hundra miljoner kronor. Detta har man kunnat konstatera bl. a. genom de skatterazzior, som gjorts de senaste åren. Genom skatterna har staten möjlighet att förbättra samhället för medborgarna, och den som undanhåller skatteplig inkomst överför skattebördan på andra skattebetalare. Detta leder naturligtvis till orättvisor och hindrar även skattesänkning. Det kan även fördröja eller rent av förhindra genomförande av viktiga samhällsreformer.

Åtgärder har även satts in från statsmakterna mot skattefusk, men trots detta har man inte kunnat komma till rätta med problemet. Därför bör ett effektivare skattekontrollsystem utarbetas. Om ett sådant skulle bli kostnadskrävande, är jag övertygad om att samhället skulle få dessa kostnader täckta flera gånger om. I motionen poängterar jag också att i fråga om de s. k. fåmansbolagen en mera inträngande granskning borde komma till stånd. Det anses att dessa bolag erbjuder stora möjligheter till

skattefusk och legal skattelindring. Ett antal personer med höga inkomster kan utnyttja bolagsformen för att undgå eller lindra sin skattebörda.

Med detta, herr talman, har jag inte fördömt alla fåmansbolag; endast sådana som utnyttjas för att undandra sig skatt. Vi har i Sverige drygt 100 000 aktiebolag. Större delen av dessa utgöres av bolag med en eller ett fåtal ägare. De nybildade aktiebolagen är till övervägande delen fåmansbolag. För att få kontroll över skatteinkomsterna hos dessa fåmansbolag och deras ägare bör aktiebolagsformen för mindre företag begränsas. Man bör också överväga tillståndsprövning för denna och eventuellt andra företagsformer som jag också nämnt i min motion. Jag anser att man i första hand noggrant bör granska fåmansbolagens och ägarnas egna deklARATIONER gemensamt.

Sedan jag skrev denna motion har det meddelats mig att denna formella möjlighet finns men att den är mycket svår att tillämpa. Vad jag särskilt tryckt på i motionen är att det inte borde vara tillåtet med bolagsbildningar, som enbart har till syfte att mottaga bolagsägarnas tjänsteinkomster. Det har från allmänheten uttryckts önskemål om att kraftåtgärder vidtas för att råda bot på skatteflykt och skattebedrägeri. Jag har i motionen hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att företagsskatteberedningen får som tilläggsdirektiv att utforma förslag om att förbjuda bolagsbildning vars huvuduppgift är att emottaga bolagsägares tjänsteinkomster. Innan jag skrev motionen fick jag uppgiften att den möjligheten inte fanns. Nu har det verifierats att den kanske finns.

Jag är lika angelägen som reservanterna, således både folkpartister och centerpartister, att komma till rätta med skattebedrägerierna i vårt land. Skillnaden är den att jag litar på vad utskottet säger, att de utredningar som har tillsatts verkligen kommer att ta upp dessa viktiga frågor.

I utskottet framhålls svårigheterna att komma till rätt med skatteflykt genom fåmansbolag. Utskottet säger vidare att en del av de förslag, som framförs i motionerna, redan har tillgodosetts eller kommer att tillgodoses genom ny lagstiftning. Möjlighet har även skapats efter en författningsändring vid 1972 års riksdag att taxera fåmansbolag och deras delägare i samma taxeringsdistrikt. Enligt en presskommuniké kommer en proposition att läggas fram inom de närmaste dagarna med förslag till åtgärder i syfte att begränsa antalet fåmansbolag. Denna kommuniké har naturligtvis tillkommit efter det att jag skrev motionen, men förslaget kommer att innebära en höjning av det lägsta aktiekapitalet från 5 000 kronor till 50 000 kronor och ingripanden mot lån från aktiebolag till aktieägare.

Då jag förutsätter att frågorna i den motion jag har väckt kommer att tas upp av företagsskatteberedningen och delvis redan är tillgodosedda har jag inget yrkande utan kommer att rösta på skatteutskottets förslag.

Jag vill till sist, herr talman, tillägga att jag tror att regeringen är lyhörd för den här frågan. Det vore annars märkligt med tanke på finansminister Strängs inställning. Man kommer säkert att göra allt som går att göra för att råda bot på skatteflykt och skattebedrägeri i vårt land.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Nr 67

Onsdagen den
11 april 1973

*Åtgärder mot
skatteflykt*

Onsdagen den
11 april 1973

*Åtgärder mot
skatteflykt*

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det är riktigt att herr Brandt och jag ibland har samma mening i sådana här skattefrågor. Men när herr Brandt säger att kritiken mot skatteflykten är överdriven så tror jag tvärtom. Förhållandena är nog mycket värre än vad vi inbillar oss. Trots att det är stora summor vi nämner när vi talar om skattefusk och skatteflykt tror jag att dessa siffror är i underkant.

När det gäller frågan om vilka som kan skattefuska och skatteflykta är det säkert riktigt som herr Berndtson sade att möjligheterna är kolossalt olika för olika kategorier medborgare. Det bör man nog också hålla i minnet.

En mening på s. 7 i utskottsbetänkandet tycker jag är litet underlig. Det står: "Därtill kommer att även utnyttjandet av fullt legala avdragsmöjligheter m. m. ofta mer eller mindre grundlöst kommit att inbegripas under termen skatteflykt." Skatteflykt är ju inget kriminellt utan något fullt legalt. Det är ett finurligt och illojalt sätt att utnyttja de legala möjligheter som finns. Man kan väl säga att skatteflykt är ett steg på vägen mot skattefusk. Skatteflykt är någonting som myndigheterna får upp ögonen för och därefter sätter man in en motåtgärd. Men då finns det fiffiga skatteexperter som hittar på nya möjligheter till skatteflykt, och så blir det en ständig dragkamp.

Jag har, herr talman, som herr Brandt också sade, skrivit en motion som har kommit bort. Men den skall komma fram igen, lovade herr Brandt. Nu spelar det mindre roll att den försvann, därför att den givetvis hade blivit avlagen, såsom är alla motioners öde här i kammaren. En tröst är att de idéer som väcks i motionerna ibland kommer tillbaka i form av regeringsförslag. Är det en bra idé spelar det ju mindre roll hur den blir förverkligad.

Jag tror för min del att det bara finns en enda medicin mot skattefusk och skatteflykt, och det är att skaffa fram ett helt nytt skattesystem.

Det har nämnts olika siffror på de belopp som skattefuskar och skatteflyktas bort. Fru Nettelbrandt sade 1 à 2 miljarder. Jag förmodar att det är vad som kommer bort i skatter, men de inkomster som skulle ha tagits upp i deklARATIONER och som inte finns med har av experter på detta område uppgivits till kanske 10 miljarder. Länsåklagaren Eliasson, som ju är skatteåklagarexpert, anser att 10 miljarder icke är i överkant. Det är ju alldeles fantastiskt, och det säger väl att vi helt enkelt inte kan ha ett sådant skattesystem.

Man kan inte tala om rättvisa och jämlikhet i detta land, när vi har ett skattesystem som är så horribelt orättvist. Då socialdemokraterna skall ut och demonstrera den 1 maj, kommer vi säkert att få höra talas om jämlikhet, men det skorrar falskt. Vi har haft en socialdemokratisk regering i 40 år, och det har inte blivit bättre. Jag tror att förhållandena nu är sämre än någonsin när det gäller skatteflykt och skattefusk.

Jag har viss erfarenhet av hur skattesystemet fungerar i praktiken. Vi kronofogdar skall vår plikt likmätigt jaga småinkomsttagare på deras mödosamt hoptjänade slantar, om de råkat få en kvarskatt på grund av sjukdom eller ett litet extraknäck. Då skall det läggas införsel på deras lön, och då skall millimeterrättvisan fungera in i minsta detalj och utan

pardon. Samtidigt får vi bevittna hur höginkomsttagare – även sådana med betydelsefulla förtroendeuppdrag – flyktar bort med belopp som räknas i sexsiffriga tal. Ett sådant otillbörligt system anser jag inte att vi kan fortsätta att ha. Det är ofta den lille inkomsttagaren som får betala för den store fifflaren.

Sedan skall jag göra herr Brandt glad. Jag är av den bestämda meningen att man inte skall ha en förfärlig massa avdrag. Det är nämligen dessa som lämnar kryphål för dem som vill komma ifrån skatt. Skattesystemet skall inte vara en sorts medel att främja än det ena, än det andra syftet. Nej, låt skatten vara skatt och låt oss ha en enda ledstjärna: att göra skatten så rättvis och jämlik som möjligt. Man skall alltså begränsa avdragsmöjligheterna i stället för att utöka dem. Det skall naturligtvis finnas möjlighet till avdrag för sådant som är oundgängligen nödvändigt, t. ex. resekostnader, verktyg o. d., men det finns en förfärlig massa konstruerade avdrag.

Det finns uppgifter om att avdragen för pensionsförsäkringar varje år uppgår till 700 miljoner kronor. Det beskattningsbara beloppet i landet sjunker alltså på grund härav varje år med 700 miljoner. Dessa avdrag kan utnyttjas mest av höginkomsttagare. De som bäst skulle behöva dem kan inte utnyttja dem. Det ökar orättvisorna.

Jag har sedan länge varit vän av indirekta skatter, dvs. skatt på utgiften i stället för på inkomsten. Ett sådant system skulle först och främst motverka skattefusk och skatteflykt. Det har den ytterligare fördelen att det främjar arbetsamhet och sparsamhet, och det tillgodoser en liberal princip att den enskilda människan själv i största möjliga mån skall få bestämma vad hon vill använda sin inkomst till. Vi har en slogan, som jag tycker är bra, att det måste löna sig att arbeta. Men att arbeta för att täppa de hål som skattefuskare och skatteflyktare gör kan inte tilltala någon normal människa.

Jag tror, herr talman, att regeringen inte har lagt tillräcklig kraft i ansträngningarna att komma åt detta otillbörliga skattefuskande och skatteflyktande. Jag menar som sagt att det behövs bättre tag och att det nog inte finns någon reform som är mer angelägen. Det är dock skatteuttaget som reglerar människornas levnadsförhållanden i detta land. Vad de kan unna sig och vad de måste försaka avgörs av skattesystemet, och det är nu så horribelt ojämnt och orättvist. Jag anser att vilken regering vi än kommer att ha framdeles, så blir en av dess viktigaste uppgifter att skaffa fram ett rättvist skattesystem.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen av fru Nettelbrandt m. fl.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte så mycket att anföra mot herr Sjöholm. Jag betonade dock – och jag vill gärna understryka det – att det är stora summor som bortfaller. Jag ansåg att det var onödigt att över huvud taget ta upp en detaljdebatt om allt det som vi alla känner till och har talat om tidigare, nämligen att det är miljarder som faller bort genom skatteflykt och skattebedrägerier. Det är en självklarhet. Men jag sade också att det är på de stora inkomsttagarna och kapitalägarna som de största

summorna faller individuellt. Ingen har kunnat räkna ut utfallet gruppvis, men jag har sagt att det individuellt förhåller sig på detta sätt.

Det erfordras emellertid också kontrollåtgärder för att man skall kunna lösa dessa problem. Jag vill begagna tillfället att understryka att det inte räcker med att tillsätta nya tjänstemän utan att det också erfordras att de är skolade och verkligt kapabla att göra en rättvis bedömning i de svåra fall det gäller.

Herr PETTERSSON i Lund (s):

Herr talman! I motionen 134 har jag och några andra socialdemokratiska ledamöter tagit upp den ökade internationella skatteflykten. Det är alltså en något annan fråga än den som hittills har diskuterats i denna debatt. I motionen framhåller vi kort uttryckt att det skall vara så att man skall betala skatt i det land där man har tjänat sina pengar. I varje fall måste strävandena syfta till att skapa lagregler som gör att ingen skattemässigt tjänar på en eventuell utflyttning.

Nu är det tyvärr så att den svenska skattelagstiftningen är ganska bristfällig på denna punkt – betydligt sämre än i flera andra industriländer. De dubbelbeskattningsavtal som vi slutit har knappast heller i någon större utsträckning varit inriktade på att tillvarata svenska fiskala intressen gentemot Schweiz och andra skatteflyktsländer.

Det finns flera sätt att exemplifiera detta förhållande. Jag kan ta ett exempel som visar hur reglerna slår när det gäller de privata pensionsförsäkringarna. I detta sammanhang får man inte bara göra skattemässiga avdrag för premierna till obegränsade belopp, utan dessutom kan den person som flyttar utomlands när pensionsutbetalningarna börjar komma undgå att betala skatt på dessa utbetalningar till den svenska staten, som alltså varit generös nog att en gång i tiden bevilja uppskov med denna skatt. Det är ett ganska orimligt förhållande, som man snarast måste komma till rätta med.

På liknande sätt förhåller det sig i andra sammanhang. Det kan gälla avkastning och realisationsvinster på olika förmögenhetstillgångar, antingen det nu rör sig om aktier, royalties eller något annat som skatteschweizare för med sig ut ur landet.

I motionen har vi begärt en utredning om denna internationella skatteflykt och förslag till åtgärder för att bekämpa den mera effektivt. Tyvärr har inte skatteutskottet velat gå med oss på denna punkt. Utskottet pekar i stället på de problem som är förknippade med att ändra existerande dubbelbeskattningsavtal. Utskottet anslår i betänkanudet närmast ett resignerat tonfall när det gäller att komma till rätta med dessa problem.

En sådan inställning tycker vi rimmar ganska illa med den vilja till rättvisa som man i andra sammanhang vill hävda i skattefrågorna i vårt land, där allt flera nu börjar reagera mot "skatteschweizeriet". Skatteutskottets inställning framstår inte heller särskilt fördelaktigt i jämförelse med den energiska aktivitet som förekommer på andra håll i Europa. Jag tänker då på den västtyska regeringen, som mycket aktivt nu har börjat bekämpa utflyttningen till skatteflyktsländer.

I Västtyskland har man nämligen helt enkelt bestämt sig för att en

västtysk medborgare, som flyttar till ett s. k. skatteparadis men som fortfarande har kvar ekonomisk anknytning till förbundsrepubliken, skattemässigt skall anses vara bosatt i Västtyskland i hela tio år. Det håller man nu på att pressa igenom i sina dubbelbeskattningsavtal med olika skatteflyktsländer. T. o. m. Schweiz har funnit för gott att acceptera ett sådant avtal, vilket är att betrakta som ganska sensationellt.

Västtyskarna har alltså visat att det går att bekämpa den internationella skatteflykten mera aktivt, och det är därför vi motionärer hade hoppats att utskottet skulle ha ställt sig bakom de krav på ökade åtgärder som vi har fört fram i motionen. Tyvärr har man inte gjort det.

I den tidigare debatten har de internationella skattefrågorna något berörts av andra talare. Jag fäste mig vid att herr Berndtson i Linköping var inne på de multinationella företagens beskattning och uttryckte sig så, att vänsterpartiet kommunisterna vid flera tillfällen har påtalat oljebolagens bristande skattebetalning i vårt land och krävt åtgärder. Låt mig bara säga – som en liten historieskrivning för herr Berndtson, som kanske inte var med på den tiden – att det dock var en socialdemokratisk motion som skrevs kring det här problemet år 1970 och som riksdagen enhälligt tog. Om det skall skrivas någon ärorik historia på den här punkten, är den i så fall socialdemokratisk.

Slutligen några ord om herr Brandts replik till herr Berndtson som just berörde allt vad man från regeringens sida skulle ha åstadkommit när det gäller den internationella skatteflykten. Herr Brandt gjorde en uppräknin-
g av de olika saker som finns beskrivna i utskottsbetänkandet. Det gällde 1966 års lagstiftning angående internationella skattefrågor, det gällde tilldelning av emigrantvaluta, det gällde 1972 års handräckningsavtal mellan de nordiska länderna och en del andra saker. Egentligen är det där inte så förfärligt många åtgärder mot den internationella skatteflykten, eftersom de flesta av åtgärderna är handräckningsåtgärder, som har att göra med personer som inte har fullgjort sina skattemässiga skyldigheter i vårt land och sedan ger sig av utomlands. Då är naturligtvis handräckningsåtgärder bra, och man skall försöka utvidga dem ytterligare, men de passar inte särskilt väl in som exempel på åtgärder som vidtagits för att begränsa den internationella skatteflykten.

Det är alltså med en viss förvåning man som motionär läser utskottsbetänkandet, för det kan väl ändå inte vara så, att utskottet har förväxlat handräckningsavtal med skatteflyktsfrågor? Det hade varit ganska tråkigt, om inte skatteutskottet hade haft bättre reda på sig. Jag fattar det emellertid så – och det kanske herr Brandt kommer att framhålla – att utskottet på den här punkten har velat göra en mera fullständig redovisning och gå utöver den internationella skatteflyktsproblematiken. Men som en uppräknin-
g av allt som har åstadkommit av den svenska regeringen på den internationella skatteflyktens område är det alltså litet överdrivet.

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Ett mycket kort genmäle: Jag tror att om herr Pettersson i Lund studerar historien något längre tillbaka än till år 1970, skall han finna att vpk har agerat i denna fråga även tidigare.

Onsdagen den
11 april 1973

*Åtgärder mot
skatteflykt*

Herr ROSQVIST (s):

Herr talman! När den vanlige löntagaren får sin debetsedel för slutlig skatt i december så kan han, vare sig han får pengar tillbaka eller han får restskatt, vara ganska säker på att hans öde i det här fallet är rättvist. Antingen har han betalat in för litet eller också för mycket skatt under föregående år. Så enkelt är det.

För alla dem som inte är vanliga löntagare är det emellertid inte lika enkelt. Det här med hur stor den slutliga skatten blivit kan bero på hur skicklig eller oskicklig deklaranteraren varit. Det saknas inte möjligheter för den som har ett rymligt samvete och känner till de möjligheter som skattelagarna ger att undgå beskattning.

Aftonbladet visade i höstas med en del grava exempel hur folk med hög levnadsstandard genom fiffiga deklARATIONER kunde taxera för inkomster som låg långt under vad den vanlige inkomsttagaren-industriarbetaren redovisade. Det var inkomsttagare med koppling till rörelse, företag, jordbruk och skog samt s. k. fria yrkesutövare.

Bilen, telefonen, utlandsresan kunde vara kostnader som hörde samman med inkomstens förvärvande och hade blivit avdrag i deklARATIONEN. Med rätta undrade många: Hur kan detta vara möjligt? Det var då kritiken riktades mot och tummen sattes på de s. k. fämansbolagen. Förtäckta löneutbetalningar till hustru och barn som inte utfört motsvarande arbete hade också tillämpats för att ge skattelindring.

Tantiem, varuuttag, brutet räkenskapsår, köp- och försäljningstransaktioner mellan bolag och dess ägare är ytterligare exempel på oegentligheter som kunnat utnyttjas. En av våra större löntagareorganisationer har kommit med liknande exempel på vad jag vill kalla "illegal skatteflykt".

Självfallet skall inte alla inom den grupp jag nämnt hänföras till en kategori av medborgare som medvetet och energiskt lägger upp sin verksamhets bokföring för att till yttersta gräns och litet till utnyttja skattelagstiftningen och slippa sina förpliktelser mot samhället. I vissa fall är det helt och fullt befogat med avdrag för att ett företag, en rörelse, skall kunna leva vidare. Men när en anställd ser att chefen som har dyr bil, flott villa och lyxkryssare och lever materiellt gott på en beskattad inkomst långt under hans egen och han ser vad han själv har råd med, då är det självklart att han reagerar och ogillar skattesystemets avdragsmöjligheter.

I den motion som jag tillsammans med sju andra socialdemokrater har väckt och där vi kräver åtgärder mot skatteflykt har vi också exemplifierat vad vi anser vara avarter på det här området.

Utskottet säger på ett ställe i sitt betänkande att den kritik som sedan lång tid riktats mot möjligheterna till skatteflykt och mot myndigheternas bristande resurser att ingripa häremot har haft i huvudsak positiva effekter. Delvis har dock, säger utskottet, kritiken varit överdriven. De exempel som vi anfört i motionen är icke överdrivna i sak, men i hur stor utsträckning denna skatteflykt förekommer har vi inga säkra uppgifter på, det får vi väl medge.

Utskottet säger att det självfallet är angeläget att man med kraft ingriper mot skatteflykt. Man säger också att från beskattning undantagna belopp är så betydande att de i avsevärd mån påverkar samhälls-

ekonomin.

Sedan vår motion skrevs har vi med tillfredsställelse kunnat se att en hel del åtgärder vidtagits för att minska möjligheterna till skattesmitning. De s. k. fåmansbolagen kan förväntas minska i antal genom åtgärder för att höja lägsta aktiekapitalet. Härom kommer ju nu förslag i en proposition. Vidare har andra förmåner av kapitalplaceringar, som utnyttjats på ett från samhällets sida icke menat sätt för att vederbörande skall undgå beskattning, blivit föremål för åtgärder efter förslag till riksdagen. Herr Brandt anförde här ytterligare exempel.

Motionskravet att man skall vidta åtgärder för att begränsa avdragsrätten för underskott i rörelse för inkomster som ej intjänats i rörelsen har vi väl inte fått så stort gehör för. Visserligen kan detta vara en komplicerad fråga, men den får fördenskull inte begravas för en oviss framtid i 1972 års skatteutredning. Jag har tidigare refererat till vad utskottet sagt om att kritik mot möjligheter till skatteflykt haft positiva effekter. Här finns icke acceptabla förhållanden som måste belysas och kritiseras. Det kan inte alltid vara riktigt att ha lön från ett ställe och göra oantastade avdrag från denna lön för utgifter i en rörelse som inte alls hört samman med lönestället. Det finns ju näraliggande exempel. Att man på en lön som riksdagsman får göra avdrag för en skördetröska till en jordbruksegendom är för många svårt att förstå. Det kan inte heller vara riktigt. Den som ingen egendom äger och dessutom har en lägre lön kan inte göra liknande avdrag.

Viss "legal skatteflykt", som det hetat i debatten, har, säger utskottet, varit att hänföra till straffbart bedrägeri. Jag ser det därför som positivt att det blir personalförstärkningar för taxeringskontrollen. Likaså är det intressant att konstatera att den tillsatta brottskommissionen även haft synpunkter på skattebrotten när man synat den s. k. intellektuella brottsligheten. Här kräver kommissionen effektiva polisinsatser. Från håll där man hört kraven på lag och ordning har sällan skattebrottsligheten nämnts som ett problem i samhället. Skattebrottslighet är riktad mot samhället och mot alla lojala skattebetalare. Den formen av kriminalitet borde ha sitt observandum från var och en som säger sig vilja främja respekt för lagens paragrafer.

Vid utskottsbetänkandet finns en reservation från borgerligt håll. Man säger att skattesystemet upplevs som alltför kännbart och skatteflykten menar man därför har fått en omfattande utbredning. Vårt skattesystem är konstruerat enligt en fördelnings- och utjämningsfilosofi. Den som har den bästa ekonomin skall betala den högre skatten. I reservationen andas man *förståelse för skatteflykten* av denna orsak. Hela skattesystemet måste ses över, säger man.

Min uppfattning är att beskattningsreglerna behöver översyn, men en kontinuerlig översyn, och debatten om en rättvis beskattning bör hållas i gång. Alla skall betala skatt baserad på sin verkliga inkomst – så långt möjligt skall inga icke verkliga eller avsiktligt konstruerade avdrag få avgöra skattens storlek. Hur man än lyckas med arbetet härför kan vi inte hoppas att hitta ett system som är fulländat. Man måste ha en ständig observation på systemet och vilja och kraft att vidtaga åtgärder när man ser att skattemässiga kryphål uppstår – kryphål som rubbar den idé om

Nr 67

Onsdagen den
11 april 1973

*Åtgärder mot
skatteflykt*

fördelning efter bärkraft som vi har som stått för motionen 135.

Herr talman! Utskottets skrivning säger att arbete pågår inom skatteutredningarna med sikte på att minska möjligheterna till av samhället ej avsedd skatteflykt. Här behövs ett intensivt och energiskt arbete. Och jag tolkar utskottets betänkande så att detta verkligen pågår. Men kritisk debatt tror jag även i fortsättningen behövs, inte främst riktad mot utredningarna utan mot de personer som utnyttjar sitt kunnande och intellekt till att övervältra sina skatter och samhällliga plikter på andra.

I detta anförande instämde herr Signell (s).

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Eftersom herr Rosqvist har felciterat ur reservationen ber jag honom att läsa den bättre innantill. Jag skall inte uppta kammarens tid med att läsa innantill ur reservationen.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Att jag går upp i talarstolen betyder inte att jag skall hålla något långt anförande.

Jag började mitt förra anförande med att säga att kritiken har hårdnat, och jag underströk att detta var positivt. Jag vill gärna ytterligare understryka att detta med skatteflykt och skattebedrägeri kanske aldrig blir tillräckligt påtalat.

Jag vill också svara herr Pettersson i Lund. Jag har för övrigt i mitt tidigare anförande givit svar på den fråga som herr Pettersson ställde, om det finns någon som tar itu med den internationella skatteflykten. Herr Pettersson var då inte nöjd med den grupp som under statsrådet Lidbom arbetar med de multinationella företagen utan han ville ha reda på om det också fanns någon annan grupp. Jag nämnde i mitt anförande att det finns en grupp som – direkt under finansministern, vilket jag dock inte sade förut – arbetar med just skatteflykt- och skattebedrägeriproblemen. Jag nämnde också att en representant för denna grupp skall komma till nästa sammanträde med skatteutredningen och redogöra för vilka erfarenheter gruppen skaffat sig, hur man ser på frågan och vilka synpunkter man kan delge oss i utredningen. Det gäller alltså även denna individuella skatteflykt – det kan ju gälla företagare också individuellt – men inte så mycket frågan om de multinationella företagen. Denna fråga, som behandlas av den andra gruppen, är mera svårlöst än vi tror, och den kan man kanske inte ens diskutera öppet i riksdagen med hänsyn till alla de komplex som inryms i frågan.

Herr ROSQVIST (s):

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning att jag blev anmodad att läsa reservationen, och det skall jag göra, fru andre vice talman. Det står i reservationen:

”Som framhållits i motionen 1973:1022 utgör ett skattesystem, som fungerar väl och som accepteras av flertalet, en av de viktigaste förutsättningarna för ett modernt, välorganiserat samhälle.” Det instäm-

mer jag i. "Vårt skattesystem fyller inte dessa krav. Skattetrycket upplevs som alltför kännbart inom de flesta samhällsgrupper, och samtidigt har skatteflykt i olika former fått en omfattande utbredning."

Herr talman! När jag läser detta menar jag att det andas en ursäkt för skatteflykt — och det är vad man har skrivit i denna reservation.

Herr PETTERSSON i Lund (s):

Herr talman! Först fick jag svar av herr Brandt i förskott, nu fick jag svar i efterskott. Jag ber att få tacka för detta bemötande.

Herr Brandt sade att jag inte var nöjd med att industriministern har tillsatt arbetsgruppen för de multinationella företagen, vilken bl. a. skall ta upp oljebolagens beskattning. Jo, jag kan visst säga att jag är nöjd med att den frågan äntligen kommer upp på utredningsstadiet. Det var nämligen jag som 1970 väckte motionen om oljebolagens skatteflykt. Så nog är jag nöjd. Men jag hade naturligtvis varit ännu nöjdare om finansministern hade tagit itu med denna fråga litet tidigare än han gjort.

Slutligen sade herr Brandt att den internationella skatteflykten kanske är alltför komplicerad för att diskuteras här i riksdagen. Ja, det finns naturligtvis där många invecklade detaljfrågor, och ingen av oss kan väl dem så särskilt bra, så det var kanske en klok synpunkt. Men det väsentliga är att vi blir överens om att detta är viktiga saker att sätta i gång, så att vi får en bättre tingens ordning. Blir slutresultatet av denna debatt att vi är överens om kraftåtgärder på detta område, så är i varje fall jag nöjd med överläggningen här i kväll.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Herr Pettersson i Lund har missförstått mig. Jag sade inte att herr Pettersson var missnöjd med denna arbetsgrupp för de multinationella företagen utan att han inte var nöjd med att vi bara hade den gruppen. Herr Pettersson ville också ha någon som sysslade med den andra skatteflykten. Och det var då jag sade att det finns en grupp som sysslar med den saken också.

När jag sedan talade om komplicerade problem, så gällde det inte sistnämnda skatteflykt, utan det gällde de multinationella företagen. Och jag tror att herr Pettersson vet lika bra som jag hur ömtålig lösningen av det problemet är. Det var detta jag ville peka på, inte det där andra. Det är möjligt att skatteflykten till Schweiz och till andra länder går att lösa utan några komplikationer med något annat land eller något annat företag.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr TALMANNEN yttrade: Utskottets hemställan företages till avgörande punktvis. Under punkten 6 ställes först proposition i fråga om de motionsyrkanden, beträffande vilka under överläggningen framställdes bifallsyrkande, och därefter på utskottets hemställan i övrigt.

Punkterna 1–4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Onsdagen den
11 april 1973

*Åtgärder mot
skatteflykt*

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av fru andre vice talmannen Nettelbrandt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru andre vice talmannen Nettelbrandt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av fru andre vice talmannen Nettelbrandt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru andre vice talmannen Nettelbrandt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 172
Nej — 110
Avstår — 15

Punkten 6

Yrkandena 1 och 2 i motionen nr 1025 av herr Hermansson m. fl.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1025 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson i Linköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 6 såvitt avser yrkandena 1 och 2 i motionen nr 1025 av herr Hermansson m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1025 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson i Linköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 280
Nej — 16
Avstår — 1

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölls.

Punkten 7

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 22 i anledning av motioner beträffande reklamskatten.

I detta betänkande behandlades motionerna

1973:8 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemstälts att riksdagen beslutade upphäva reklam- och annonskatten,

1973:889 av herr Nordstrandh m. fl. (m) vari hemstälts att riksdagen beslutade undanta den annonsering och övrig reklam, som i studieutbudssyfte bedrevs av olika utbildningsanstalter och erkända studieförbund, från annons- och reklamskatt,

1973:890 av herr Nordstrandh m. fl. (m) vari hemstälts att riksdagen beslutade undanta gudstjänstannonsering från annons- och reklamskatt,

1973:1007 av herr Brundin m. fl. (m) vari hemstälts att riksdagen beslutade upphäva reklamskatten på trycksaker samt

1973:1034 av herr Jonsson i Mora m. fl. (fp, m) vari hemstälts att riksdagen beslutade avskaffa reklamskatten.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1973:8
2. motionen 1973:889
3. motionen 1973:890
4. motionen 1973:1007
5. motionen 1973:1034.

Reservationer hade avgivits

1. av herr Magnusson i Borås (m), fru andre vice talmannen Nettelbrandt (fp) samt herrar Larsson i Umeå (fp) och Söderström (m) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionerna 1973:8, 1973:889, 1973:890, 1973:1007 och 1973:1034 begärde att Kungl. Maj:t till innevarande års höstriksdag lade fram förslag om att skyndsamt avskaffa skatten på annonser och reklam,

2. av herrar Sundkvist, Olof Johansson i Stockholm och Björk i Gävle (samtliga c) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionen 1973:8 skulle anta av reservanterna framlagt förslag till förordning om ändring i förordningen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, innebärande att reklamskatten på utställningar och mässor skulle upphävas fr. o. m. den 1 juli 1973.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Sundkvist, Olof Johansson i Stockholm och Björk i Gävle (samtliga c).

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Det förekommer inte sällan att sådana meningar förs fram som att reklamen inte skulle vara behövlig och t. o. m. skadlig.

Ingen uppfattning kan vara felaktigare. Den fyller en stor uppgift i dagens moderna samhälle. Inte minst är den till stor upplysning för konsumenten. Genom reklamen blir det också möjligt att i produktionshänseende utnyttja stordriften, som för många artiklar är av vital betydelse när det gäller att konkurrera. Därför kan man utan vidare påstå att reklamen i många fall blir till nytta för konsumenten genom ett lägre pris. Reklamen medför också att många företag har möjlighet att bygga ut och därmed skaffa sig en bas för att gå ut på exportmarknaden och sälunda tillföra vårt land värdefull valuta. Reklamen är därför ett medel för att i fortsättningen klara full sysselsättning.

Det är beklämmande att man inför beskattningssystem som inte varit föremål för tillräckliga överväganden innan de blir verklighet. Vi har under den senaste tiden haft alltför många sådana. Vi har fått en arbetsgivaravgift som fördyrar sysselsättningen på ett allvarligt sätt och som blir särskilt besvärande för många arbeidskraftsintensiva företag i vårt land, vilka redan på grund av våra i jämförelse med utlandet höga arbetskostnader har svårt att klara sig. Vi har för inte så länge sedan genomlidit den s. k. flaskcirkusen, som medförde en ny beskattning på visst emballage, en skatt om vars verkningar vi vet mycket litet. I varje fall är det säkert att den försvårar och fördyrar vår egen produktion. Detsamma är förhållandet med den införda reklamskatten, som vi nu skall diskutera.

Vid skattens införande under föregående år förekom det mycket allvarliga varningar från såväl den direkt berörda branschen som hela näringslivet. Återigen var statsmakterna genom vår regering i färd med att lägga nya pålagor på vår produktion, och vårt kostnadsläge höjdes ytterligare, trots att vi i jämförelse med omvärlden låg mycket högt. Det har redan nu visat sig att de varningar som från många håll framfördes inte var överdrivna, utan verkningarna har blivit mer besvärande än som förutsågs, och detta gäller såväl för skattemyndigheterna som för de företag som berörs av skatten, och det är den övervägande delen av svenskt näringsliv. Därtill kommer de verkligt stora problem som drabbar de företag som skall tjänstgöra som inlevererare av denna skatt.

Det är inte att undra på att den grafiska branschens företrädare, som närmast har att tjänstgöra som skatteindrivare, känner det betungande och påfrestande. Det är ett mycket stort ansvar som statsmakterna lägger på dessa företag, när man utifrån den mycket bristfälliga lagstiftningen fordrar att en riktig beskattning skall ske. Det är tyvärr med denna skatteförordning som med så många andra: först inför man den – det är ofta så bråttom att införa nya skatter – och sedan skall man då försöka att administrera tillämpningen, och efter detta kommer nya utredningar. Det är precis vad som skett med den nuvarande skatten. Riksskatteverket är nämligen i full färd med att undersöka lagändringar som skall göra det möjligt att hjälpligt hantera den här förordningen. Detta är naturligtvis icke en ur rättssäkerhetssynpunkt tillfredsställande ordning. Det är mycket svåra avgöranden som tryckerierna nu ställs inför om hur skatten skall tillämpas. I vissa fall synes en trycksak bli föremål för beskattning, i vissa fall inte. Inför utskottet har demonstrerats exempel på olika trycksaker som visat hur svårt det är att avgöra om skatt skall utgå eller

icke. Det blir inte sällan ett helt godtyckligt avgörande i ena eller andra riktningen. T. o. m. ett mjölkemballage har i sin helhet blivit belagt med reklamskatt därför att det på kartongen fanns ett tryck om den bekanta juicen Helst. En broschyr över en gravsten blev reklam därför att den stod i en miljö av träd och det stod några ord om att den var vacker. Det måste vara en omöjlighet för ett enskilt företag att avgöra när man skall beskatta och när man inte skall göra det. Vidare bör man också ta hänsyn till alla de onödiga kontroverser som måste uppstå mellan tryckare och beställare när bestämmelserna är så oklara som de är.

Reklamen skall ju även träffa utställningar och mässor, men där är det också en mycket svår avvägning, som man icke är säker på inom riksskatteverket. Det avgörande synes vara att bestämma, om det är vanlig egentlig försäljningsmässa eller om det bara är en reklammässa. Var och en som känner till detta aldrig så litet vet att det är nära nog omöjligt att skilja mellan vad som är det ena eller det andra.

Med hänsyn till att skatten ger så litet i förhållande till de stora kostnader som träffar framför allt näringslivet men även skattemyndigheterna bör den här skatten med det snaraste avskaffas. Det har t. o. m. ifrågasatts om den över huvud taget kommer att ge några vidare inkomster till statskassan. Därför bör vi här i vårt land göra som man redan har gjort i Italien, där man under en tid haft reklamskatt på annonser och på radio- och TV-program, nämligen upphäva beskattningen. Det skedde där nera vid årsskiftet.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen 1.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Det är inte bara den sena kvällstimmen som gör det mindre lämpligt att diskutera reklamskatten, men den bästa grunden för en sådan diskussion om reklamens roll i vårt samhälle skulle man onekligen få, om vi hade det material som reklamutredningen förväntas komma med när den utredningen till sist blir klar.

Samtidigt vore det naturligtvis anmärkningsvärt, om konsumtionspåverkande faktorer sådana som reklamen inte diskuterades. Reklamens roll, dess former, innehåll och omfattning i samhällen som vårt, med hög men ojämnt fördelad konsumtion, finns det verkligen anledning att diskutera.

Från centern betonade vi redan förra året, då reklamskatten infördes, att den borde bedömas i samband med att man tar ställning till andra tänkbara åtgärder för att sanera den kommersiella reklamen. Dessutom anförde vi förra året en lång rad anmärkningar mot det föreliggande förslaget till reklamskatt – undantaget var annonsskatten, som fanns redan tidigare och som vi godtagit som ett provisorium. Kritiken från vår sida gällde lagförslagets tekniska utformning, skattens höga administrationskostnader och det begränsade statsfinansiella utbytet – vilket redan då kunde förutses – liksom sysselsättningsproblemen inom den grafiska industrin, bl. a. genom ändrade konkurrensförhållanden gentemot utländska reklamproducenter. En praktiskt taget enhällig remissopinion, som vi minns hade i stort sett samma utgångspunkter, kritiserade

reklamskatten. I sammanhanget kan bortses från de partsintressen som bedrivit kampanj mot reklamskatten – en kampanj som allttjämt pågår.

Detta var i korthet bakgrunden till att vi röstade mot reklamskattens införande. Det visade sig att det fanns en majoritet här i kammaren för ett genomförande även av det hårt kritiserade förslaget, och därmed är alltså reklamskatten ett faktum. Samtidigt kommer reklamskatteutredningen i slutet av det här året – eller kanske i början av nästa år – att lägga fram förslag om åtgärder angående reklamens innehåll och former, alltså reklamsanerande åtgärder. Det finns nu anledning att se praktiskt på situationen. Reklamskatten har varit i kraft sedan november förra året. Tyvärr verkar redan nu riktigheten av en hel del av vår kritik att bekräftas, men det är för tidigt att göra en slutgiltig total bedömning. Vi vet av erfarenheter från andra nya skatter, att inledningsskedet kan vara motigt men att skattemyndigheterna efter hand lyckas få ordning på bestämmelser och tillämpning. Dessutom bör riksdagen uttrycka möjligheten till er samlad bedömning när reklamutredningen blir klar.

När det finns uppenbara brister i en lagstiftning och det föreligger betydande svårigheter att förbättra lagstiftningen på en viss punkt, bör riksdagen utan dröjsmål besluta om ändring. Det föreslår vi när det gäller reklambeskattningen av mässor och utställningar, som enligt informationer varit det allra svåraste avsnittet i lagen att tillämpa. Sanningen är väl den, att riksskatteverket fortfarande inte har kunnat finna en rimlig tillämpning av den nämnda bestämmelsen eller en godtagbar gränsdragning mellan skattefria och skattepliktiga mässor eller utställningar. Föredragningen inför utskottet och inkomna skrivelser, vilkas riktighet för övrigt bekräfts under utskottsbehandlingen, visar att det knappast finns några möjligheter att avsevärt förbättra förordningen på denna punkt. Därför föreslår vi att reklamskatten avskaffas på mässor och utställningar fr. o. m. halvårsskiftet. Skulle reservationen 2 bli nedröstad i den kommande voteringen utgår jag ändå från att skattemyndigheterna känner sig oförhindrade att komma med förslag om dess avveckling, eftersom också utskottsmajoriteten klart har uttalat att "de nuvarande reglerna knappast kan bibehållas oförändrade och att det således finns skäl att ompröva denna del av reklamskatten om man inte kan finna regler som är invändningsfria från såväl praktiska som principiella synpunkter". Ett bifall till reservationen 2 skulle i någon mån underlätta reklamskattenämndens och riksskatteverkets arbetsbörda när det gäller att tillämpa bestämmelserna i reklamskatteförordningen och skapa klarhet för dem som kan tänkas tillhöra de skattepliktigas skara på det här området.

Med hänsyn till den sena timmen skall jag nöja mig med detta och ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 2.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Många av de allmänna synpunkter som herr Magnusson i Borås anförde kan jag instämma i – det var just sådana synpunkter som motiverade att vi från folkpartiets sida väckte motionen om avskaffande av annons- och reklamskatten.

Jag vill gärna också instämma i vad Olof Johansson i Stockholm sade

om att reglerna beträffande reklamskatt på mässor och utställningar är helt oacceptabla. Jag har emellertid också den uppfattningen att erfarenheterna redan har visat att reglerna även i övrigt är lika oacceptabla. Jag vill därför inte stanna vid det mycket begränsade avsnitt som mässor och utställningar utgör.

Reklamskatten har utan tvivel redan visat sig vara en mycket dålig affär. Intäkterna för den första redovisningsperioden november–december 1972 har enligt uppgift varit endast 10 miljoner kronor. Räknar man bort annonserna skall man finna att utfallet i procent av budgeterat belopp för den egentliga reklamskatten är endast 21. Men man måste enligt min uppfattning också göra vissa avdrag för att få ett riktigt både budgetekonomiskt och ännu mera samhällsekonomiskt netto fastställt. Dels har man att räkna med att ungefär hälften går bort därför att reklamkostnaderna är avdragsgilla och det alltså blir så mycket mindre i andra skatter – framför allt företagsbeskattning –, dels kan man kallt räkna med att reklamskatten liksom den renodlade annonskatten kommer att ytterligare accentuera svårigheterna för pressen och därmed på sikt än en gång framtinga t. ex. höjningar av presstödet. Vidare har man att räkna med administrationskostnader inom företagen, och sådana kostnader betalas delvis genom lägre företagsbeskattning. Mindre skatt från grafiska företag torde det vara riktigt att kalkylera med, eftersom arbetsuppgifterna i den branschen kommer att minska. Dessutom medför sysselsättningsstörningarna en klar samhällsekonomisk kostnad. Frågan är om man efter avdrag för alla dessa poster över huvud taget har något netto. Troligare är nog att reklamskatten föranleder direkta kostnader. Motsatsen är i varje fall ingalunda tillfredsställande bevisad. Men problem att klara och improduktiva arbeten att sköta skapar man i hög grad både hos företag och hos berörda statliga myndigheter. Ingen skall tro att vi ökar våra resurser med den typen av arbeten. I företagen komplicerar man arbetet med kalkylerna och framtingar diskussioner med kunder på grund av att det råder delade meningar om vad som avses med reklamtrycksak – det är verkligen inte lätt att tolka det. Att drivande personer i ett företag skall behöva engageras i ett improduktivt arbete som inte är lönande för vare sig företag eller samhälle är helt oacceptabelt. Särskilt trängda blir här som i så många andra fall de små och medelstora företagen som är sämre utrustade med särskilt avdelade administratörer. Reklamskatten leder till en tvångsmässig byråkratisering även av de mindre och medelstora företagen. Inte minst gäller det naturligtvis de 3 000 småföretagen inom den grafiska branschen. De har redan stora svårigheter att anpassa sig till modern teknik, och ovanpå detta har nu lagts att de skall vara indrivare av en mycket krånglig skatt, som dessutom för kunder och för allmänhet måste framstå som orimlig – ja, i en hel del fall rent av som löjlig.

Vi har i skatteutskottet fått lyssna till en ansvarig för reklamskatte-
ärenden i riksskatteverket. Ingen skugga må falla över en skicklig
ämbetsman som sköter sitt jobb, men det blev genom hans redogörelse
klart vilket kincseri och vilka konstiga ställningstaganden som riksdagens
reklamskattebeslut tvingar fram. Om exempelvis Kar de Mumma hade
haft tillfälle att närvara vid skatteutskottets sammanträde, hade han fått

åtskilligt med stoff till komiska inslag i kommande revyer. En reklam för en stol blir skattebelagd om stolen ser elegant och säljande ut – annars inte. En reklam för bord och stolar som har en dekorativ inramning med tapeter bakom, en vacker dukning osv. blir så lockande att den skattebeläggs. Om den reklamerade varan finns i en lockande miljö med t. ex. blommor omkring blir det skatt. Man kan förstå hur det känns för en seriös högre ämbetsman att ägna tre timmar per dag åt att sitta med sådana här kufiska hårklyverier.

Kort uttryckt blir resultatet att reklam som är bra gjord och alltså säljande skall beskattas men att reklam som är dåligt gjord och inte särskilt säljande – men ändå reklam – skall vara skattefri. Finns det, herr talman, rim och reson i en sådan ordning?

Reklamen har enligt min mening en viktig funktion att fylla i en marknadsekonomi. Det är genom den man ger möjlighet att informera om nya produkter, om prisvariationer och över huvud taget om sådant som är viktigt för att man skall kunna utnyttja valmöjligheterna i fråga om varor och tjänster i ett varierat utbud. Hur skall för resten nyetablerade företag kunna sprida kännedom om sitt utbud utan reklam? Om man vill minska reklamvolymen bör man ta ställning till vilka andra marknadsföringsformer man skall ha i stället.

Vill man bara förbättra reklamen, har man gått helt fel väg. Reklamen blir knappast bättre av att den blir mindre. Tvärtom har skattens utformning kommit, som jag redan berört, att direkt leda till sämre reklamprodukter. De erfarenheter man redan nu har borde vara tillräckliga för att vi skall kunna ta ställning till ett avskaffande av den olyckliga annons- och reklamskatten, som är mycket besvärlig att tillämpa, som skapar ett omfattande byråkratiskt krångel, som ökar svårigheterna för många företag, vilka redan har stora svårigheter, och som till syvende og sist förmodligen inte ens innebär något reellt ekonomiskt tillskott.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen 1.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! De motioner som behandlas i detta betänkande skrevs redan i januari månad, innan några som helst deklARATIONER avseende reklamskatten på trycksaker hade lämnats. Man hade inte heller behövt lämna några. Ändå tycks motionärerna vara alldeles tvärsäkra på hur skatten kommer att verka i praktiken och att den kommer att vålla så stora svårigheter att den borde avvecklas. Det måste betyda, som utskottet skriver, att dessa motioner bygger på en förutfattad mening och inte är sakligt grundade.

Det är alldeles för tidigt, menar vi, att göra några tvärsäkra värderingar av annons- och reklamskattens verkningar. Men en annan sak är de initialsvårigheter som skatteadministrationen nu har. Dem skall jag inte ett enda ögonblick förneka. De var ingen nyhet för skatteutskottet när vi behandlade denna fråga. Då underströk utskottet – jag vill gärna framhålla detta – att riksskatteverket skulle komma att ställas inför betydande svårigheter vid tillämpningen av de då föreslagna bestämmelserna och att detsamma gällde tryckerierna i fråga om reklamtrycksakerna. Utskottet föreslog då vissa inte så betydelselösa ändringar i

propositionen. Dessa ändringar antogs av riksdagen. Utskottet förutsatte att beskattningsmyndigheterna skulle ta initiativ till förbättringar så snart det fanns anledning härtill. Så har ju också skett, vilket jag skall återkomma till.

Dessa initialsvarigheter var ingen överraskning för skatteutskottet och inte heller för beskattningsmyndigheterna. Det första skedet kan bli arbetskrävande för såväl skattskyldiga som beskattningsmyndigheter, sade utskottet då. Men svårigheterna kan övervinnas efter en förhållandevis kort inkörningsperiod, sedan reglerna modifierats på grundval av vunna erfarenheter. Det fanns, tillade utskottet, anledning anta att behov av författningsändringar kunde uppkomma relativt snart efter det förordningen trätt i kraft.

Nu säger åtminstone vissa motionärer att det skulle innebära en ren nettovinst för staten om skatten avskaffades. Läser man reservationen, finner man att också reservanterna tycks mena det. Administrationskostnaderna skulle uppgå till 10 miljoner kronor, har vi sett i pressen och även i trycksaker som vi har fått.

Men hur är nu verkligheten, om man får döma av riksskatteverkets experter som praktiskt sysslar med detta? För nästa budgetår har riksdagen anvisat 70 miljoner kronor till riksskatteverket, därav till vissa tjänster avsedda för reklamskatten 1,2 miljoner kronor. Tullverket har inte begärt ett enda öre, inte en enda extra tjänst, för sitt arbete med reklamskatten.

Riksskatteverket uppskattar totalkostnaden för skatten detta år till 1,4 miljoner kronor och inkomsten till 90 miljoner kronor. Är de experter som handlägger skattefrågorna och som beräknar vad skatten skall ge och vad den skall kosta ute och talar i nattmössan?

Statens utgifter för reklamskatten, som av kända skäl alltid blir drygast i inledningsskedet, kommer därmed att uppgå till 2 procent av den inkomst som staten får. Även om man nu tycker att det är en hög procentsats bör man ändå beakta - och det vill jag gärna understryka - att den om man jämför med andra punktskatter är låg och att reklamskatten berör jämförelsevis många skattskyldiga. All erfarenhet visar att kostnaderna för dylika skatter blir högst under inköringsskedet men sedan sjunker successivt. Skatteutskottet slår helt enkelt fast att skatten ingalunda blir förlustbringande för statsverket.

Uppgifterna om de skattskyldigas höga kostnader är inte heller grundade på något bättre material än det där man säger att det kommer att kosta 10 miljoner kronor och att det blir förlust för staten. Vid de skattekontroller som riksskatteverket har gjort bekräftas detta. Många skattskyldiga är ännu inte registrerade, förklarade riksskatteverkets representant.

Varför har det influtit så litet pengar som det talas så högt om och som finansministern inte vill erkänna? Jo, många trycksaker var beställda i förväg och betalades i förskott för att man skulle slippa ifrån skatten. Man hann knappt få fakturan förrän man betalade den omgående. Verkningarna kan man alltså avläsa i den första skatteuppbörden. Därför blev beloppet relativt lågt, och det har inte ett dugg med de verkliga förhållandena att göra. Anledningen var naturligtvis att skatten annonse-

rades så långt i förväg att man kunde - om jag får använda det uttrycket - hamstra på det här sättet. I skatteutskottets betänkande säger vi att detta bör ge lärdomar för framtiden. Jag skall nöja mig med att kort och gott säga det, så får var och en sedan tolka det på sitt sätt.

Riksskatteverket har helt klart för sig svårigheterna med och bristerna i skattens utformning. Det gäller framför allt gränsproblem, och de redovisades som fru Nettelbrandt sade i skatteutskottet. Man har naturligtvis väldiga svårigheter att få fram en praxis, och man har svårigheter med att ändra bestämmelserna så att skatten blir åtminstone lättare att administrera, vilket vi talade om när vi genomförde den.

Nu är man i riksskatteverket fullt sysselsatt med att arbeta fram en ändring av bestämmelserna och en lättare praxis. Därefter kommer resultatet att föreläggas Kungl. Maj:t för en proposition till riksdagen. Vi anser att det under dessa omständigheter inte kan vara riktigt att utan vidare avskaffa skatten, vilket också herr Olof Johansson i Stockholm underströk.

Herr talman! Jag skall inte i detalj gå in på varför man införde skatten, för det tjänar ingenting till så länge vi diskuterar detta problem. Jag skall bara säga några ord om mässor och utställningar.

Som herr Olof Johansson läste upp säger vi i skatteutskottet att här måste en ändring ske. Antingen måste man avskaffa beskattningen på dessa eller också måste vi få ändrade regler, som tillgodoser såväl praktiska som principiella synpunkter. Jag tror att man på riksskatteverket är fullt medveten om detta. Antingen väntar man ett förslag om att skatten skall slopas på mässor och utställningar eller också något annat förslag, som tar bort de oriktiga verkningar som den nu har. Men också den frågan kan säkerligen ingå i den översyn som riksskatteverket håller på med. Att utan vidare besluta i enlighet med reservanternas förslag, slopande av skatten på mässor och utställningar, anser sig majoriteten av utskottet inte kunna vara med om. Vi finner inte detta välgrundat.

Vi kan alltså förvänta att vi får förslag om en översyn genom riksskatteverket. Eftersom reklamutredningen fortfarande arbetar, tycker vi att man skall avvakta och se om det går att få fram en förenkling av systemet och om man kan lära av erfarenheterna innan någon absolut bestämd ståndpunkt tas i det ena eller andra avseendet.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Herr Brandt sade att det inte var möjligt att uttala sig om några nya erfarenheter av skatten, eftersom inga deklarationer hade kommit in. Men herr Brandt glömmar bort att man i de privata företagen i allmänhet har en helt annan långsiktig planering än den man har i kanslihuset. Därför är det inget anmärkningsvärt att man vid införandet av en ny skatt i god tid ser om sitt hus och exempelvis genom att begära förhandsbesked får klarlagt om skattskyldighet föreligger eller inte. De som var berörda av detta levde med dessa problem långt före det att motionstiden gick ut och långt innan den tid gick ut i februari när de

senast skulle inlämna sina deklARATIONER.

Vilka intäkter har kommit in, frågar herr Brandt. Ja, de uppgifter jag använde är hämtade från riksskatteverket. Men det är klart att de uppgifterna är bruttouppgifter. Jag antar emellertid att varken riksskatteverket eller herr Brandt vill eller kan bestrida att t. ex. reklamskattekostnader är avdragsgilla och därför minskar exempelvis företagsbeskattningen. Detsamma gäller om flera poster som måste vara helt ostridiga.

Till sist, herr talman, vill jag säga att reklam- och annonskatten varit galen från början. Man behöver inte några längre erfarenheter för att finna hur rätt vi hade som redan i början var klara över detta. Det är inte någon uppfattning som på något sätt är gripen ur luften. Här nämnde herr Brandt just reklamskatteutredningen. Jag tycker att herr Brandt skall erinra sig, att reklamskatten infördes trots att man hade en förkrossande stark remissopinion emot sig. Jag tror att det var två remissinstanser, som förordade den. Alla andra avstyrkte. Det tycker jag kan vara något att ha med i minnet, när man nu till och med drar fram utredningen igen. Det är inte särskilt demokratiskt att göra på det sättet – det hoppas jag att herr Brandt tycker. I varje fall kommer man inte till några vettiga resultat, om man går fram med sådana metoder.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Herr Brandts redovisning av kostnaderna för denna reklamskatt föranleder mig att säga ett par ord. De siffror han redovisar är ju endast de direkta kostnader som statsverket har via riksskatteverket, dvs. de centrala kostnaderna, medan de lokala kostnaderna inte redovisas.

Så säger man att tullverket inte har begärt någonting extra. Men det är klart att tullverket måste ha kostnader för att de i ganska stor utsträckning är sysselsatta med att bestämma beskattningen på de trycksaker som importeras.

Till detta kommer framför allt de mycket stora kostnader som måste vidlåda näringslivet. Det är klart att det inte går att exakt precisera den siffran, men vi som såg demonstrationen i skatteutskottet blev verkligen insatta i det kineseri det måste vara för varje tryckeri att bestämma om det skall vara skatt eller inte. De besvärliga avgöranden och de kontroverser som naturligtvis uppstår med kunden måste innebära att företagen i fråga åsamkas mycket stora kostnader och tidsspillan.

Det är egentligen ganska upprörande att en skatt nätt och jämt hinner införas förrän man måste sätta i gång med stora och genomgripande utredningar för att försöka komma fram till ett system som gör att det går att administrera skatten. Det måste i alla fall vara något fel. Ur rättssäkerhetssynpunkt är det orimligt att införa ett skattesystem som är så dåligt underbyggt att det i det ena fallet blir skatt av en ren sinkadus och i det andra fallet blir det inte skatt. Så kan man inte ha det. Det måste i varje fall finnas förutsättningar för att åstadkomma en skatt som är någorlunda rättvis och riktig.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Det är ju ändå så att riksdagen har antagit den här förordningen om reklam- och annonskatt. Därmed tycker jag också det

är riktigt att vi, när vi upptäcker att den inte fungerar på ett tillfredsställande sätt, omedelbart tar ansvaret för förändringar och inte skjuter över det till skattemyndigheten. Det är alldeles klart att det dessutom krävs snabba åtgärder för att undvika ytterligare skadeverkningar när det gäller just beskattning av utställningar och mässor.

Den skrivelse som har inkommit till utskottet från handelskamrarnas nämnd tar upp situationen som man upplever den mer än fyra månader efter reklamskattens ikraftträdande: Oklarhet råder i allt väsentligt om reklamskattens tillämpning på redan prissatta eller t. o. m. slutförda arrangemang. Man betonar särskilt vikten av att snabba åtgärder vidtas på denna punkt. Skall vi avvakta skattemyndighetens initiativ kommer detta att dröja i varje fall till den senare hälften av detta år och följaktligen ett ikraftträdande någon gång vid årsskiftet.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Trots att jag, som jag har redovisat i skatteutskottet, påtalade alla de initialsvårigheter som man hade att vänta i början och trots alla de upplysningar som skatteutskottet lämnade om svårigheterna antog riksdagen utskottets förslag om denna reklamskatt. Man förväntade att ändringar skulle behöva göras senare. Det är fakta i målet.

Det kineseri som förekommer, för att använda herr Magnussons i Borås uttryck, har inte jag förnekat. Det finns tillämpningssvårigheter. Reglerna är inte så klara, det blir gränsfall, det går inte att få fram någon praxis, man får lämna mängder av förhandsbesked till de skattskyldiga osv.

Fru Nettelbrandt sade att remissvaren överväldigande gick emot förslaget om reklamskatt. Ja, jag tror inte vi någonsin får remissvar som tillstyrker skattehöjningar på något område. Går vi ut till människor och frågar om de tycker att vi skall höja skatten för dem så är det något som de inte tycker om. Jag vet inte om det var något argument att använda, även om det fanns andra som också avstyrkte och som var opartiska i sammanhanget.

Jag tror inte att det är någon idé att vi fortsätter diskussionen om kostnaderna för statsverket och kostnaderna för företagarna, men jag vill understryka vad direktör Thulin sade om kostnaderna för statsverket: att de var så och så stora och att de inte blir högre när man kommer i gång. Kostnaderna var inte heller sådana som näringslivet vill göra gällande, utan det blir ungefär samma proportioner.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Mycket kort.

Herr Brandt borde väl i stället ha besvarat frågan om det inte är en ostridig uppgift att företagsbeskattningen minskar, när vi har en skatt som leder till avdrag inom företagen. Det måste väl ändå vara en ostridig uppgift, och det hade varit av värde om den blivit bekräftad. Flera av de andra uppgifterna som jag nämnde är lika ostridiga.

Jag har över huvud taget inte tagit med kostnaden på grund av den ökade administrationen i statsförvaltningen, men herr Brandt menar väl inte att denna mycket allvarlige man, direktör Thulin, tidigare har suttit

och rullat tummarna tre timmar om dagen. Vad han behövde nu var bara en enda person för detta arbete. Det kan inte bortresoneras.

Sedan vill jag till sist, herr talman, säga att om vi finner att ett beslut har varit ett dåligt beslut och om vi finner att allting talar däremot, är det ganska bra och hedersamt av oss politiker i allmänhet att inte ha sådan prestige utan att vi kan säga: Vi fattade ett dåligt beslut den gången, och därför bör vi nu göra om det. Det är inte nödvändigt att framhärda, om man finner att det inte kommer ut något positivt av det beslut som riksdagen har fattat.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag kan hålla med om det sista. Man skall inte fatta beslut som man inte har någon reventy av, men vi har ju olika uppfattningar om huruvida det var ett bra beslut eller ej. Jag har hänvisat till vad riksskatteverket säger, och fru Nettelbrandt har hänvisat till de uppgifter som jag har här i min hand. Där har man t. o. m. tagit upp samdistributionsrabatter i kostnaderna, som inte ett dugg hör hit. Allt det där är ju överdrivet. De sade själva att det nog inte var riktigt att komma med sådana uppgifter, för de var överdrivna.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Vi kan inte diskutera, om vi inte håller oss till de uppgifter som är lämnade. Jag har inte sagt ett ord om samdistributionsrabatten.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! I de här summorna har näringslivet och de skattskyldiga räknat in även samdistributionsrabatterna. Det är obestridligt, och det valsar runt i den borgerliga pressen.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av herr Magnusson i Borås m. fl. samt 3:o) utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen nr 2 av herr Sundkvist m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Magnusson i Borås begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Olof Johansson i Stockholm begärt votering beträffande kontrapropositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 22 antar reservationen nr 1 av herr Magnusson i Borås m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen nr 2 av herr Sundkvist m. fl.

Onsdagen den
11 april 1973

*Inrättande av en
ständig haverikom-
mission inom han-
delsflottan*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olof Johansson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 93
Nej — 66
Avstår — 134

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 22 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 170
Nej — 78
Avstår — 49

§ 10 Föredrogs lagutskottets betänkande nr 11 i anledning av motion om pension till dispaschören Gösta Hasselrot.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11 Inrättande av en ständig haverikommission inom handelsflottan

Föredrogs lagutskottets betänkande nr 12 i anledning av motioner om inrättande av en ständig haverikommission inom handelsflottan.

Herr HALLGREN (vpk):

Herr talman! Det är inte så ofta som vi i vänsterpartiet kommunisterna från denna talarstol kan uttrycka tillfredsställelse över utskotts-betänkanden. När det gäller lagutskottets betänkande nr 12 beträffande inrättande av en ständigt verkande haverikommission inom handelsflottan kan jag i vart fall uttrycka en viss tillfredsställelse. Yrkandena i vår motion nr 619 har till stora delar blivit tillgodosedda. Till årets riksdag har flera ledamöter motionerat i samma fråga. Dessutom har det — som också nämns i betänkandet — ställts en enkel fråga i ärendet i år. Jag vill dock poängtera att frågan togs upp redan 1971 av mig i en interpellation till kommunikationsministern. Kommunikationsministern var inte då beredd att ta ställning till de frågor som ställdes i interpellationen — och som för övrigt helt sammanfaller med yrkanden i

motionen 619 till årets riksdag.

I betänkandet sägs att Kungl. Maj:t uppdragit åt sjöfartsverket att skyndsamt utreda de frågor som hänger samman med en haverikommission för sjöfartsområdet. Enligt de meddelade direktiven skall sjöfartsverket lägga fram förslag till åtgärder. Utgångspunkten för arbetet bör enligt direktiven vara att åstadkomma en ständig haverikommission för handelsflottan. Sjöfartsverket skall härvidlag också överväga frågan hur undersökning bör göras av allvarliga olyckor på fartyg liggande i hamn eller på varv. Dessutom skall sjöfartsverket i sitt utredningsarbete samråda med berörda organisationer.

Även om de meddelade direktiven inte helt täcker vårt motionsyrkande i fråga om haverikommissionens sammansättning och dess verksamhetsområde, har vi ansett det vara överflödigt med en reservation. Vi förutsätter att de önskemål som inte har blivit tillgodosedda kommer att bevakas av fackförbundens representanter, som sjöfartsverket skall samråda med.

Herr talman! Jag vill bara uttrycka den förhoppningen att det verkligen blir en skyndsamt utredning i denna för sjöfolk, hamnarbetare och varvsarbetare betydelsefulla fråga. Dessutom kan jag med tillfredsställelse notera att ett kommunistiskt initiativ krönts med framgång.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Såsom herr Hallgren sade har det väckts motioner i det här ärendet från flera håll. De tre motioner som föreligger är undertecknade av representanter för samtliga i riksdagen företrädde partier.

Jag kan för min del inte förstå annat än att de önskemål i fråga om sammansättningen av en haverikommission som herr Hallgren rörde vid kommer att tillgodoses i enlighet med de direktiv som är utfärdade. Där sägs nämligen att åtgärder skall vidtas för att tillskapa en organisation och handlägningsordning som säkerställer behovet av utredningsresurser i personellt, administrativt och tekniskt avseende. Det är i varje fall min uppfattning att detta väl täcker det önskemål som herr Hallgren framförde, nämligen att partsorganisationerna skall vara representerade i denna haverikommission. Om det skulle vara någon tvekan om det, så vill jag åtminstone personligen ställa mig bakom ett sådant önskemål i fråga om sammansättningen av haverikommissionen.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående på dagens föredragningslista upptagna ärenden till morgondagens sammanträde.

§ 12 Herr talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle konstitutionsutskottets betänkande nr 19 uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Nr 67

Onsdagen den
11 april 1973

*Inrättande av en
ständig haverikommission inom handelsflottan*

Nr 67

§ 13 Kamrnaren åtskildes kl. 23.51.

Onsdagen den
11 april 1973

In fidem

BENGT LAMBE

/Solveig Gemert